

**SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARININ BAZI DEĞERLERİNİN
ÖĞRENCİLERCE KAZANIM DÜZEYİ: SURİYELİLER
ÖRNEKLEMİ**

FİLİZ ARZU YALIN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKÇE EĞİTİMİ VE SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ, 2017

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 24 (yirmi dört) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Filiz Arzu

Soyadı: YALIN

Bölümü: Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

İmza:

Teslim tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Sosyal Bilgiler Programlarının Bazı Değerlerinin Öğrencilerce

Kazanım Düzeyi: Suriyeliler Örnekleme

İngilizce Adı: Level Of Acquisition Of Some Values Of Social Studies Programs

By Student: The Case Of Syrians

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Filiz Arzu YALIN

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Filiz Arzu Yalın tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Programlarının Bazı Değerlerinin Öğrencilerce Kazanım Düzeyi: Suriyeliler Örnekleme” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç.Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA

Sosyal Bilgiler Eğitimi, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak

Sosyal Bilgiler Eğitimi, Gazi Üniversitesi

Üye: Yrd. Doç.Dr. Hasan Işık

Genel Türk Tarihi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

CC Yeşilburşa

M. Çakmak

H. Işık

Tez Savunma Tarihi: 06/07/2017

Bu tezin Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Ülkü ESER ÜNALDI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

Aileme...

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın her aşamasında yardım ve desteğini esirgemeyen saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA'ya, lisans ve yüksek lisans öğrenimim boyunca bana katkı sağlayan, destek veren, yüreklendiren tüm hocalarıma, önerileri ile çalışmama katkılar sağlayan, destek veren değerli arkadaşlarım Uğur ÇAKIR, Yakup SUBAŞI ve Ekin BOZKURT'a beni yetiştirip bu yaşıma getiren, üzerimde sonsuz emeği olan anneme, babama ve fedakârlıkla, sevgiyle beni destekleyen eşim Orhan YALIN'a ve çocuklarıma teşekkürü bir borç bilirim.

**SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARININ BAZI DEĞERLERİNİN
ÖĞRENCİLERCE KAZANIM DÜZEYİ: SURİYELİLER
ÖRNEKLEMİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Filiz Arzu YALIN
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Temmuz, 2017**

ÖZ

Araştırma, ortaokul öğrencilerinin Suriyelilere yönelik görüşlerini incelemeyi ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin (saygı, adil olma, misafirperverlik, hoşgörü, duyarlılık, yardımseverlik) Suriyeliler bağlamında kazanım düzeylerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda; Değer Kazanım Düzeyi Belirleme Formu ve odak grup görüşmesinden elde edilen bulgular incelenmiştir. Nitel araştırma deseninde karma yöntem ile gerçekleştirilmiş olan çalışmada “saygı, adil olma, duyarlılık, misafirperverlik, hoşgörü, yardım severlik” değerlerinin kazanım düzeylerini belirlemeye yönelik nicel yöntem ve Suriyelilere yönelik düşüncelerini derinlemesine incelemeye olanak sağlaması bakımından karma yöntem türlerinden Aşamalı Açıklayıcı Desen (Sequential Explanatory Design) kullanılmıştır. Nitel veriler nicel verileri açıklamayı ve yorumlamayı desteklemede kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Adıyaman ili merkeze bağlı Bahçelievler Mahallesi’nde 2016-2017 eğitim öğretim yılı bahar döneminde bir ortaokulunda sekizinci sınıfa devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada nicel verilerin analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Nitel verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın nicel bulgularına göre öğrencilerin Suriyeliler bağlamında (saygı, adil olma, misafirperverlik,

hoşgörü, duyarlılık, yardımseverlik) değęrlerine yönelik olarak kazanım düzeylerin üst düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın nitel bulgularına göre öğrencilerin Suriyeliler bağlamında (saygı, adil olma, misafirperverlik, hoşgörü, duyarlılık, yardımseverlik) değęrlerine yönelik olarak olumlu görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre öğrencilerin Suriyeliler bağlamında belirtilen değęrlerin kazanmış oldukları, nitel bulguların, nicel bulguları desteklediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler : Sosyal bilgiler, göç, suriye göçü, değęr, değęr eğitimi

Sayfa Adedi : 105

Danışman : Doç. Dr. Cemil Cahit Yeşilbursa

**LEVEL OF ACQUISITION OF SOME VALUES OF SOCIAL
STUDIES PROGRAMS BY STUDENT: THE CASE OF SYRIANS
(M.S. Thesis)**

**Filiz Arzu YALIN
GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES
July, 2017**

ABSTARCT

This study aims to examine the views elementary school children hold about the Syrians, and to determine the level of acquisition of values in social sciences education programme (respect, being just, hospitality, tolerance, sensitivity, and helpfulness), in the context of Syrians. For this ends, data collected through Level of Value Acquisition Form and focus group interviews were studied. In this study, which was conducted with a mixed method in qualitative research pattern, quantitative technique was used in order to determine the level of acquisition of values of “respect, being just, sensitivity, hospitality, tolerance, helpfulness”, while sequential explanatory design was used in order to be able to gain deep insight into views on Syrians. Quantitative data were used in order support and facilitate interpretation of qualitative data. The sample of the study is a class of students who were in eight grade at an elementary school in Bahçelievler Neighbourhood of Adıyaman province centre in 2016-2017 Academic Year’s Spring Semester. SPSS Programme was used in analysis of the quantitative data in this study. Descriptive analysis was used in analysis and interpretation of qualitative data. According to qualitative findings of this study, in the context of Syrians, it is concluded that the students have high levels of acquisition of values (of respect, being just, sensitivity, hospitality, tolerance, helpfulness). According to quantitative findings of this study, in the context of Syrians, it is concluded that the students

express positive views of Syrians with respect to values (of respect, being just, sensitivity, hospitality, tolerance, helpfulness). As a result, it is concluded that students have gained the values in question, in context of Syrians, and that quantitative findings support the qualitative findings of this study.

Key Words : Social education, migration, syrian immigration, value, value education

Page Number : 105

Supervisor : Assoc. Prof. Cemil Cahit Yeşilbursa

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZ.....	vi
ABSTARCT.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3.Araştırmanın Önemi.....	7
1.4. Sayıtlılar.....	8
1.5. Sınırlılıklar.....	8
Bölüm II	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1. Değer	9
2.2. Değerin Özellikleri	11
2.3. Değerlerin Sınıflandırılması.....	13
2.4. Değer Eğitimi.....	16
2.5. Değerler Eğitimi Yaklaşımları.....	21
2.5.1. Telkin Yoluyla Değer Aktarımı Yaklaşımı	21
2.5.2. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı	22
2.5.3. Değer Açıklama Yaklaşımı.....	23
2.5.4. Değer Analizi Yaklaşımı	23

2.5.5.Gözlem Yoluyla Öğrenme Yaklaşımı	25
2.6. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değerler Eğitimi.....	25
2.7. Göç.....	27
BÖLÜM III.....	33
YÖNTEM.....	33
3.1. Araştırmanın Modeli	33
3.2. Çalışma Grubu	34
3.3.Veritoplama Araçları	35
3.3.1. Görüşme Formu	35
3.3.2 Değer Kazanım Düzeyi Belirleme Formu	35
3.4. Uygulama Süreci	37
3.4.1. Ön Uygulamanın Yapılması.....	37
3.4.2. Asıl Uygulamanın Yapılması.....	37
3.4.3. Görüşmenin Yapılması	37
3.5.Verilerin Analizi.....	38
BÖLÜM IV	41
BULGULAR VE YORUM.....	41
4.1. Araştırmanın Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	41
4.2. Araştırmanın İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	44
4.2.1.Öğrencilerin Saygı Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri	44
4.2.3. Öğrencilerin Misafirperverlik Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri....	45
4.2.4. Öğrencilerin Hoşgörü Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri.....	46
4.2.6. Öğrencilerin Yardımseverlik Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri.....	47
4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	48
4.3.1. Katılımcıların Suriyeliler Bağlamında Saygı Değerine Yönelik Görüşleri	48
4.3.2. Katılımcıların Suriyeliler Bağlamında Adil olma Değerine Yönelik	51

4.3.3. Katılımcıların Suriyeliler Bağlamında Misafirperverlik Değerine Yönelik Görüşleri.....	52
4.3.4. Katılımcıların Suriyeliler Bağlamında Hoşgörü Değerine Yönelik Görüşleri	54
4.3.6. Katılımcıların Suriyeliler Bağlamında Yardımseverlik Değerine Yönelik Görüşleri	56
4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	57
4.4.1. Suriyelilerin Ülkemize Göç Etmeleri Hakkında Ne Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analizi.....	58
4.4.2. Türkiye’de Bulunmalarının Olumlu/Olumsuz Yanları Nelerdir? Sorusunun Analizi.....	59
4.4.3. Suriyelilerle Aynı Mahalle Aynı Sokak, Aynı Binayı Paylaşmak Hakkında Ne Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analizi	61
BÖLÜM V.....	63
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	63
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	63
5.1.1. Nicel Bulgulara Yönelik Sonuç ve Tartışma.....	63
5.1.2. Nitel Bulgulara Yönelik Sonuç ve Tartışma	65
5.1.3. Nicel ve Nitel Bulgulara İlişkin Sonuçların Karşılaştırılması.....	67
5.2. Öneriler	68
KAYNAKLAR	71
EKLER.....	77
EK 1. Araştırmanın Uygulanması İçin İzin Yazısı	78
EK 2. MEB İzin Yazısı ve Etik Kurul Onayı.....	79
EK 3. Değer Kazanım Düzey Belirleme Formu	80
Ek 4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	84
Ek 5. Öğrenci Görüşlerine Örnekler.....	86

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Rokeache'ye Göre Değerlerin Sınıflandırılması	14
Tablo 2. Shwartz'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması	15
Tablo 3. Spanger'e Göre Değerlerin Sınıflandırılması	16
Tablo 4. Değer Açıklama Yaklaşımı Etkinlikleri	23
Tablo 5. Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Temel Değerler.....	27
Tablo 6. Öğrencilerin Değer Kazanım Düzeyi	42
Tablo 7. Saygı Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri.....	44
Tablo 8. Adil Olma Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri	45
Tablo 9. Misafirperverlik Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri	45
Tablo 10. Hoşgörü Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri.....	46
Tablo 11. Duyarlılık Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri	47
Tablo 12. Yardımseverlik Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri	47
Tablo 13. Suriyeliler Bağlamında Saygı Değerine Yönelik Görüşler.....	48
Tablo 14. Suriyeliler Bağlamında Adil Olma Değerine Yönelik Görüşler.....	51
Tablo 15. Suriyeliler Bağlamında Misafirperverlik Değerine Yönelik Görüşler	52
Tablo 16. Suriyeliler Bağlamında Hoşgörü Değerine Yönelik Görüşler	54
Tablo 17. Suriyeliler Bağlamında Duyarlılık Saygı Değerine Yönelik Görüşler	55
Tablo 18. Suriyeliler Bağlamında Yardımseverlik Değerine Yönelik Görüşler	57
Tablo 19. Suriyeli Göçü Hakkında Görüşler	58
Tablo 20. Suriyelilerin Türkiye'de Bulunmalarının Olumlu/Olumsuz Yanları.....	59

Tablo 21. <i>Suriyelilerle Aynı Mahalle Aynı Sokak Aynı Binayı Paylaşmak.....</i>	61
---	----

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi
BM	Birleşmiş Milletler
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
SETA	Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, amacına, önemine, sayıtlarına, sınırlılıklarına ve tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İçinde bulunduğumuz yüzyılın en büyük olgusu küreselleşmenin etkisi ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi nedeniyle, dünyanın bir ucunda yaşanan insan faaliyetleri, dünyanın geri kalanını da etkisi altına almaktadır. Toulmin'den aktaran Balay (2004)'a göre insanlar ve toplumlar gittikçe bütünleşen hatta ülkelerin sınırlarını bile aşan faaliyetlere girmiştir. Seyahat, iletişim, finansman, ticaret, spor karşılaşmaları, meslekler, popüler müzik artık tek bir ülkenin sınırları içinde kalamaz olmuştur. Bu durum iç savaşlar, çatışmalar gibi yıkıcı insan faaliyetlerinin de bir ülke sınırı içinde kalmadığına işaret etmektedir. Örneğin dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan bir savaş, iç savaş veya çatışmalar diğer ülkeleri de -bu durum genellikle göçe neden olduğu için- siyasi ve toplumsal açıdan derin olarak etkilemektedir. Gerek savaşlar ve çatışmaların neden olduğu göçler, gerekse siyasi ekonomik faaliyetler, küreselleşme olgusu nedeniyle farklı etnik, din, kültür ve sosyal yapıdan insanı bir araya getirmiştir. Buna bağlı olarak farklı desenlerden insanlar bir toplumu paylaşmak durumunda kalmış ve birlikte huzur içinde yaşamanın formülünü aramışlardır.

İnsanlık tarihi boyunca farklı topluluktaki insanları bir arada yaşamaya zorlayan en önemli güçlerden biri göçtür. Göç, kimi zaman iklim değişikliklerine bağlı olarak kıtlık ve hayvan otlaklarının azalmasının vahim sonuçları nedeniyle oluşurken; kimi zaman da siyasi, toplumsal gerginlikler, iç savaşların ciddi sonuçları nedeniyle oluşmuştur.

Yakın geçmiş ile birlikte günümüzde de göçün gücü artarak devam etmekte ve hemen hemen her ülke bu gerçeğe yüzleşmektedir. Castles, Haas ve Miller (2014) yaptıkları çalışmada, küreselleşmeyle birlikte artan göçün son on yılda politik anlamda büyük bir ilgi kazandığını belirtmiştir. Küreselleşmeyle birlikte geliştirilen iletişim araçları ve teknolojileri ülkelerini terk eden insanlara, geride bıraktığı aileleri, arkadaşlarıyla sürekli kopmayan iletişim sağladığı için birçok faktöre bağlı olarak göç eğilimleri arttırmış, bu çağın “göç çağı” denilmesine neden olmuştur. Buna göre göç olgusu, dünyayı sosyal ve siyasi alanda yeniden şekillendirmektedir.

Binlerce yıllık tarihi boyunca Anadolu uzun bir göçler tarihine sahip olmuştur. Anadolu’nun göç olgusundan bahsederken Erdoğan ve Kaya (2015) Anadolu’nun sadece insan hareketliliğine değil aynı zamanda bitki ve uçan canlıların da hareketliliğine tanık olduğunu, Anadolu coğrafi, iklimsel, toprak üstü zenginlikleri ve yaşama elverişli alanlarıyla farklı kültürlerin, dinlerin, geleneklerin yeşerdiği bir coğrafya olduğunu belirtmiştir ve *“Bizans’ın, Türk Beyliklerinin, Arap, Kürt, Süryani, Ermeni, Yahudi kültürlerinin, Selçuklu Devleti’nin, Osmanlı İmparatorluğu’nun daha pek çok farklı kültürün üzerinde yeşerdiği bu topraklar her zaman cömert olmuştur ve cazibesini korumuştur.”* Erdoğan ve Kaya, (2015)’ya göre Anadolu, Osmanlı İmparatorluğu’nda olduğu gibi, modern Türkiye’de de her daim göçlerle kurulmuş ve göçlerle dönüşen bir coğrafya olmuştur.

Günümüzde ise Türkiye dünya üzerinde yakın tarihin en büyük kitlesel göçünü yaşamaktadır, 2017’nin ilk aylarında gördüğümüz dramatik tabloda; 5 milyonu aşkın Suriyeli ülkelerini terk etmeye zorlanmış ve göçün en çarpıcı ve dramatik yüzünü dünyaya göstererek dünya kamuoyunda en önemli gündem maddesi haline gelmiştir. Milyonlarca

insan Mart 2011'den itibaren Suriye'deki savaş koşullarından dolayı kaçmak için başta Türkiye olmak üzere Suriye'nin diğeri komşu ölkelerine göç etmişlerdir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) 2017 verilerine göre, toplam 5.055.150 Suriyeli sığınmacının 122.228'i Mısır'a, 239.639'u Irak'a, 659.246'sı Ürdün'e, 1.011.336'sı Lübnan'a, 2.992.567'si Türkiye'ye sığınmıştır. UNHCR (2017)'ye göre Türkiye dünya üzerinde en fazla sığınmacı ağırlayan ölkedir. Bu durumun temel sebebi, Türkiye'nin Batı bloğuna ölkelere geçiş için yegâne köprü olmasıdır. Böylece Türkiye, göçmenler için bir göç merkezi haline getirmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2015; Kara ve Eren, 2015).

Arap Baharı'nın Suriye üzerindeki etkileri sebebiyle iç savaşa maruz kalan Suriyeliler, Türkiye'nin Açık Kapı Politikası ile Mart 2011'den itibaren başlayarak ve halen devam ederek kitleler halinde, zaman zaman münferit olarak Türkiye sınırını geçmektedirler (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], 2013; Kara & Eren, 2015). Bu durum sadece Türkiye'nin değil Dünyanın da yaşadığı en büyük dinamik, çok boyutlu ve karmaşık sorunlardan biri haline gelmiştir (Erdoğan, 2015, s. 28). Türkiye Suriyeli sığınmacılara acil insani yardım sağlamanın yanı sıra Güneydoğusu Anadolu Bölgesi'nde kurulan ve AFAD tarafından işletilen 23 geçici barınma merkezleri ile 300.000 sığınmacıya barınma, sağlık ve eğitim olanakları sağlanmakta, geçici barınma merkezleri dışında kalan 500.000'i aşkın Suriyeliye de eğitim, sağlık, gıda yardımı yapmaktadır (AFAD, 2013). Bu verilere göre yaklaşık 3 milyon Suriyeli sığınmacı başta Suriye sınırına yakın iller olmak üzere İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi büyük şehir merkezlerinde yaşam mücadelesini sürdürmektedirler. Suriyelilerin geldikleri tarihten beri Türkiye'de doğan bebek sayısı ise 200.000 civarındadır (Erdoğan, 2015, s. 42). UNHCR Kasım 2015 verilerine göre Türkiye'de bulunan 6-17 yaşları arasında ki 663.138 Suriyeli çocukların 400.000 kamp içinde ve kamp dışında herhangi bir informal veya formal eğitim kurumuna kaydı yapılmamıştır. Erdoğan ve Kaya (2015, s. 320) Araştırmasında Türkiye'deki Suriyelilerin her geçen gün Türkiye'de sürekli olarak kalma eğilimlerinin arttığını, bu

durumun dünyanın başka yerlerinde de gözlemlenen işin doğasına, “göçün fitratına” ilişkin bir durum olduğunu belirtmiştir ve her geçen gün yaşadıkları ülkede tutunmayı başaran insanların, özellikle de ülkeleri daha kötü koşullara sahipse, hele de savaş ortamı varsa, geldikleri ülkede kalmayı tercih etmekte olduklarını belirtmiştir. Erdoğan’ın yaptığı çalışmanın en önemli öngörüsü ise Suriyelilerin her geçen gün durumlarının geçici olmaktan çok kalıcılığa doğru yöneldiğidir. Diğer taraftan Erdoğan (2015, s. 123), Türk toplumunun toplumsal kabulünün yüksek olmasına rağmen, Suriye göçü nedeniyle kamu düzeninin bozulması, iş bulma imkânlarının zorlaşması, güvenlik tehdidi gibi kaygı verici durumla karşılaşıldığında misafirperverliğin nefrete, yabancı düşmanlığına dönüşebilme potansiyelinin yüksek olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca çalışmada kapsamlı bir göç yönetiminin yapılması ve toplumsal kabulün sağlanması gerektiğine yönelik öngöründe de bulunulmuştur. Aksi takdirde toplumda karmaşa, çatışma, tahammülsüzlük, huzursuzluk gibi istenmeyen durumlar oluşabileceğini belirtilmektedir.

Mart 2011’den beri Türk toplumu ile aynı yaşam alanlarını paylaşan Suriyeliler için kapsamlı bir göç yönetimi yapılması hem evrensel insan hakları bakımından hem de Türk milli kültür ve değerlerinin korunması bakımından büyük bir öneme sahiptir.

Bu noktada eğitimin; özellikle ortaokul öğrencilerine, kendisini fiziksel ve sosyal çevresini anlamayı, kendisine, fiziksel ve sosyal çevresine olumlu değer ve tutumlar geliştirmeyi amaçlayan sosyal bilgiler dersinin büyük bir önemi vardır (Öztürk, 2012, s. 230). Ayrıca Türkiye’nin son beş yılda yaşadığı büyük göç deneyiminin sonuçları ile baş etmesi bakımından da önemli bir role sahip olduğu düşünülmektedir. Çünkü Sosyal bilgiler dersi, insanın çevresiyle etkileşimine odaklanan bir derstir (Doğanay, 2008). Buna bağlı olarak bireyin, temel demokratik beceri ve değerleri benimsemesi sebebiyle küreselleşmenin olumsuz sonuçlarına karşı çözüm üretebilmesi beklenmektedir. Çünkü Erden ve Doğanay’dan aktaran Öztürk (2012)’e göre, sosyal bilgiler dersi ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaç edinmiştir.

Sosyal bilgiler öğretiminin amaçlarından biri farklı kültürden ve sosyal yapıdan insanların bir arada yaşadığı toplumda temel demokratik bilgi, beceri ve değerlerle donatılmış öğrenciler yetiştirerek, etkin vatandaş olarak topluma kazandırmaktır. Savage ve Armstrong'dan aktaran Öztürk (2012) Sosyal Bilgilerin Anavatanı ABD'de Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), 1992 yılında belirlediği, bugün de geçerliliğini koruyan, üzerinde uzlaşa sağlanan ve temel kaynak kabul edilen sosyal bilgilerin tanımının bir kısmı şöyledir: *"... Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan, demokratik bir toplumda, genç nesillere bilgiye dayalı mantıklı kararlar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır."* Ülkemizde ise İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda sosyal bilgilerin vizyonu şöyle belirtilmiştir:

"21.yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir."(Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu [MEB TTK], 2005).

Ayrıca Doğanay, 2008'de 2005 sosyal bilgiler programını değerlendirdiği makalesinde, sosyal bilgilerin insanı yaşadığı toplum ve çevreyle etkileşimini incelemekle beraber sosyal bilgilerin temel amacının, demokratik sürece aktif katılımı gerçekleştirmiş vatandaş yetiştirmek olduğunu belirtir. Sosyal bilgiler dersinin toplumsal yaşamla sıkı ilişkisi olduğunu düşünen Gömleksiz ve Cura (2011), bu dersin, öğrencilerde diğer insanlara değer gösterme, empati geliştirme, farklı yaşam biçimleri ve kültüre sahip bireylere saygı ve hoşgörü geliştirme gibi değerlerin gelişiminin sağladığını belirtmektedir. Otluoğlu (2004), ise, Sosyal Bilgiler dersinin; çalışkan, araştırmacı, özverili, erdemli, girişimci, yurdunu ve ulusunu seven, görev ve sorumluluk sahibi, bilimsel düşünebilen, hoşgörülü ve demokrat, tutumlu, üretken yasalara uyan, insana ve çevreye saygılı, yardımsever ve Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı bireyler yetiştirilmesini sağladığını düşünür. Yukarıda değinilen tanımlardan da anlaşılacağı gibi sosyal bilgiler, geleceğin bireylerinden temel demokratik

bilgi, beceri ve değerlerinin kazanılmasını ve toplumsal yaşamlarında karşılaştıkları problemlere bu beceri ve değerler doğrultusunda mantıklı çözümler üretmesini, topluma karşı iyi, sorumlu vatandaş olmalarını bekler. Buna göre öğrencilerin Türkiye’de yakın zamanda yaşanan göç olayının gündelik yaşamdaki problemlerine bilgiye dayalı çözümler, üretmesi, birlikte huzurlu yaşamayı mümkün kılan değerleri kazanması beklenir.

Ortaokul çağındaki çocukları etkin, sorumlu ve demokratik vatandaşlık değerleriyle donatıp yetiştirmeyi hedef alan sosyal bilgiler dersi öğretim programı, çocukları toplumsal yaşama hazırlamaktadır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin bireylere kazandırılması hedeflenmiştir. Bu bağlamda değer eğitimi yaşanan siyasi, sosyal, kültürel değişim ve gelişmeler sonucunda bireylerin çevresiyle verimli iletişim kurup, yaşanan sorunlara etkin çözümler üretebilmesi için büyük öneme sahiptir. Buna göre bu çalışma, Adıyaman ilinde yoğun Suriyeli nüfusu göz önünde bulundurularak, ortaokul çağındaki öğrencilerinin Suriyelilere yönelik görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Ayrıca Suriyeliler bağlamında sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan saygı, adil olma, misafirperverlik, hoşgörü, duyarlılık, yardım severlik, gibi değerlerin kazanım düzeylerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin Suriyelilere yönelik görüşlerini ortaya çıkarmak ve Suriyeliler bağlamında Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan saygı, adil olma, misafirperverlik, hoşgörü, duyarlılık, yardım severlik gibi değerlerin kazanım düzeylerini ortaya koymaktır.

1. Öğrencilerin Suriyelilere yönelik olarak değer (saygı, adil olma, misafirperverlik, hoşgörü, duyarlılık, yardımseverlik) kazanım düzeyleri nedir?
2. Öğrencilerin Suriyelilere yönelik olarak;
 - 2.1. Saygı (farklılıklara saygı, hak ve özgürlüklere saygı) değerini kazanma düzeyleri nedir?

- 2.2. Adil olma değerini kazanma düzeyleri nedir?
- 2.3. Misafirperverlik değerini kazanma düzeyleri nedir?
- 2.4. Hoşgörü değerini kazanma düzeyleri nedir?
- 2.5. Duyarlılık değerini kazanma düzeyleri nedir?
- 2.6. Yardım severlik değerini kazanma düzeyleri nedir?
3. Öğrencilerin Suriyeliler bağlamında;
 - 3.1.Saygı değerine yönelik görüşleri nelerdir?
 - 3.2. Adil olma değerine yönelik görüşleri nelerdir?
 - 3.3. Misafirperverlik değerine yönelik görüşleri nelerdir?
 - 3.4. Hoşgörü değerine yönelik görüşleri nelerdir?
 - 3.5. Duyarlılık değerine yönelik görüşleri nelerdir?
 - 3.6. Yardımseverlik değerine yönelik görüşleri nelerdir?
4. Öğrencilerin Suriyelilere yönelik görüşleri nelerdir?

1.3.Araştırmanın nemi

Sosyal bilgiler dersi, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, öğrencilere bir arada yaşamayı mümkün kılan huzurlu bir toplum tahsis etmeye katkı sağlayan değerlerin öğretilmesini amaçlar. Hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem zebilen etkin vatandaşlar yetiştirmeyi ve bu doğrultuda gerekli tutum, inanç ve değerleri aşılamayı hedefler. Buna göre bu araştırma, Türkiye'nin önemli gündem maddelerinden olan, 2011'den beri bireysel ve kitlesel olarak göç eden Suriyelilere ilişkin görüşlerin ortaya çıkarılması, Suriyeliler bağlamında değer eğitiminin etkililiğinin ortaya çıkarılması bakımından önemlidir.

Araştırmadan, sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi etkililiğinin belirlenmesi, sosyal bilgiler dersinde değer öğretiminin boyutunun incelenmesi, sosyal bilgiler derslerinde bu araştırmanın bulgularından yararlanılarak değer eğitiminin öneminin farkına varılması, Suriyeliler bağlamında değerlendirilmesi, bu alanda araştırma yapacak olan

araştırmacıların araştırmaları için zemin oluşturabilecek bilgileri bu araştırmadan elde etmesi beklenmektedir.

1.4. Sayıtlar

Araştırmaya katılan görüşmecilerin içten ve samimi bir şekilde sorulan sorulara cevap verecekleri varsayılmaktadır. Kullanılacak materyallerin, araştırmanın kapsamına ve amacına uygun olacağı kabul edilmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

- a) Araştırma Adıyaman ilinde bulunan ortaokul öğrencilerinden seçilen çalışma grubuyla sınırlıdır.
- b) Araştırma görüşme yapılan kişilerin görüş ve düşünceleri ile sınırlıdır.
- c) Araştırma 2016/2017 eğitim  ğretim yılı bahar dönemiyle sınırlıdır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde değer, değerlerin özellikleri, değerlerin sınıflandırılması, değer eğitimi, sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi ve göç ile ilgili genel çerçeve çizilmiştir.

2.1. Değer

Değerlerin insan davranışlarını, inanç ve tutumlarını belirleyen, yönlendiren önemli ve etkin bir güce sahip olması, toplumsal normların oluşmasına kaynaklık etmesi, sosyal bilimcilerin bu konu üzerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Değerler psikologların, sosyal psikologların, antropologların, felsefecilerin, eğitimcilerin üzerinde çalıştığı, tanımlayıp kavramsallaştırdığı temel bir kavramdır. Bu bağlamda değerler üzerine birçok sistemli araştırmalar yapılmakla beraber alan yazın incelendiğinde ortak bir tanıma rastlanmamaktadır. Değer kavramının daha net anlaşılması bakımından farklı tanımlara yer verilmektedir.

Wilson (1974), değerleri, popüler olmasına rağmen belirsiz bir kavram olarak ifade etmiştir ve insan davranışlarını yöneten ve yönetmesi gereken düşünceler, standartlar ve kararlar olarak tanımlamıştır.

Değerler, insanların davranış, inanç ve tutumlarına rehberlik eden ilkeler, temel inançlar, fikirler, standartlar ve yaşam tarzlarıdır (Halstead & Taylor, 1996, s. 5).

Değerler, insanın içinde yaşadığı toplumla etkileşimi sonucu benimsediği ve davranış haline getirdiği standartlar veya ölçütlerdir. Bu ölçütler ile insanlar, kendileriyle birlikte, diğerlerini, inançları, amaçları, fikirleri, davranışları ve durumları değerlendirir (Halstead & Taylor, 1996; Akbaş, 2004; Yiğittir, 2009). Bu bağlamda Roceach (1974) değeri bireyin yaşamına rehberlik eden standartlar olarak tanımlamış ve bu değerlerin temel kaynağının kültür, toplum ve din, ekonomi, eğitim gibi toplumun kurumları olduğunu belirtmiştir.

Ulusoy ve Arslan (2014)'a göre değer, toplumsal normların ve kuralların temelini oluşturmaları nedeniyle bir nevi denetim aracı olarak tanımlamıştır. Dilmaç (2007)'a göre değerler bir kriter ve insanı diğer canlılardan ayırt etmenin yanında, kişilerin tutum ve davranışlarını biçimlendirmede, yönlendirmede önemli rol oynadığını belirtmiştir.

İçli (2009, s. 133) 'ye göre değerler, bireysel ve toplumsal yaşamda düzeni sağlamak için norm ve törelere dönüşür ve insanların düşüncelerinde, tutumlarında ve davranışlarında standart veya ölçü olarak karşımıza çıkar.

Değerler belirli bir durumu diğerine tercih etme durumu, toplumca en iyi, en doğru, en faydalı ve en yararlı kabul edilen şeyler olarak tanımlanmıştır (Erdem, 2003; Ulusoy & Arslan, 2014). Oral (2014) ise değeri, belli durum şartlara bağlı kalmaksızın, arzu edilen yararlı görülen ve beğenilen şeyleri gösteren kıstaslar olarak tarif etmiştir.

Değerler, aynı zamanda toplumsal aktör olarak görülmüştür, bu toplumsal aktör bireyin davranışlarını seçeceğinde, durumların, kişilerin, değerlendirilmesinde, davranışların açıklanmasında bireye rehberlik eder (Schwartz'dan aktaran Karababa, 2014).

Milli Eğitim Bakanlığı ise değeri, *“bir sosyal grup veya toplum kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar”* olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2009). Bu tanımdan anlaşılacağı üzere değer toplumsal yönü ön plana çıkmıştır. Değerler bireylerin davranışlarını düzenlerken onlara toplumsal devamlılığı ve sürekliliği sağlayan ölçütlerle rehberlik etmektedir. Böylece toplumun devamlılığını sağlamak ve sürdürmek mümkün olacaktır. Bu tanım ve yukarıda yer verilen

tanımlara göre değerlerin bireysel ve toplumsal boyutları olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Welton ve Mallan (1999)'a göre değerler, *“insanın davranışlarına rehberlik eden temel doğrular olarak bireysel boyutu temsil ederken; toplumun iyiliği, kötülüğü, önem derecesi gibi çeşitli açılardan insanların üzerinde hemfikir olduğu olgular olarak ise toplumsal boyutu temsil eder”* (Kumbasar, 2011, s. 20). Akbaş (2004) ise benzer şekilde değerlerin bireysel ve toplumsal boyutunu şöyle değerlendirmiştir: *“bireysel yönünde güdü, karar verme, tutum, inanç, ihtiyaç gibi kavramlar ağırlık kazanmaktadır. Toplumsal anlamda değerler ise, toplumca en iyi, en doğru ve en faydalı olduğu kabul edilen şeylerdir”* başka tanımda bireyler ve toplum arasındaki bağ şöyle açıklanmıştır: değerler bireyin kendisini, toplumun ise bireyi kontrol etmesini sağlayan bir unsurdur (Kılcan, 2013, s. 16).

2.2. Değerin Özellikleri

Değerleri, bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor boyutu ile ele alan Akbaş (2004), değerlerin bilişsel yönünün, değerleri fark etmeyi ve kavrayarak nerede kullanacağını bilmeyi kapsadığını ileri sürer. Değerlerin duyuşsal boyutunu iyi kötü, olumlu olumsuz gibi yargılar olarak değerlendirir. Psiko-motor boyutunu ise bilişsel öğrenmelerin ve duyuşsal tepkilerin davranışlara etki ettiği boyut olarak belirtir. Bu üç boyutla vücut kazanan değerler bireyin iç ve dış denetimini ölçütlerle sağlar ve davranışlarına rehberlik eder. Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı gibi değerler toplum içindeki günlük yaşamımız dâhil, yaşama dair bütün fikir, inanç, tutum ve davranışlarımızın nedenidir.

Bireylerin tüm davranışlarına yön veren, rehberlik eden değerler, Schwartz ve Bilsky, Rokeach, Fichter gibi kuramcılar tarafından çeşitli çalışmalarla üzerinde uzlaşılan değer kavramından yola çıkarak değerlerin özelliklerini sıralamışlardır. Bu özellikler alan yazında yapılan çalışmalarda araştırmacılara kaynaklık etmiş ve değer kavramının belirginleşmesi ve daha iyi anlaşılmasına katkılar sağlamıştır.

Schwartz ve Bilsky'dan aktaran Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000), değer özelliklerini şöyle belirlemiştir:

1. Değer inançtır. Yalnız tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar. Etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.
2. Değerler bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara erişmede etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlilik, yardımseverlik) ilişkilidirler.
3. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin, itaatkârlık değeri, evde, işte, okulda ve tanımadığımız ilişkilerin tümünde geçerlidir.
4. Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.
5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.
6. Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde etkileşim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir.

Değerleri her birey ve toplum için istenilen fikirlerin özü olarak tanımlayan sosyal psikolog Rokeach (1973) değerlerin özelliklerini ise aşağıdaki biçimde ifade etmiştir.

1. Bireyin davranışlarına rehberlik eden çok yönlü kriterlerdir.
2. Bireyin kendisini ifade etmesinde rehberlik eder.
3. Başkalarını etkilemede ya da ikna etmede başvurulur.
4. Bireyi toplumsal seviyede belirli bir konum almaya teşvik eder.
5. Bireyin siyasi ya da dini tercihlerinde belirleyicidir.
6. Bireyin kendisini ve başkalarını değerlendirmesinde, övmesinde ya da eleştirmesinde ölçüt görevi görür.
7. Bireyin ahlaki ölçülerle değerlendirilip sıralanmasında bir ölçüt niteliğindedir.

Fichter (2006) ise değerlerin özelliklerini aşağıdaki gibi belirlemiştir.

1. Topluma anlam veren ölçülerdir.

2. Değerler bir kişiden kaynaklanmaz bütün toplumun çoğunluğu tarafından uzlaşılır.
3. Değerler önemsenir. Kişiler değerleri ortak refahın korunması ve gereksinimlerin karşılanması ile birlikte görürler.
4. Coşkuyla iç içe olan değerler için özveride bulunulur hatta kişiler ölümü bile göze alırlar.
5. Değerler kişiler arası uzlaşım gerektirdiği için kavramsal olarak diğer değerli nesnelerden soyutlanabilir.

Değerler insan yaşamının tüm yönlerini etkileyen ve yönlendiren olgulardır. Bu olgular bireylerde standartlar, güdüler, karar verme ve davranış yaptırımları olarak karşımıza çıkarken; toplum içinde siyasi ve ideolojik tercihlerde, toplumsal yargılamalarda, gruba uyumda kullanılır (Akbaş, 2004). Bu tarifte olduğu gibi değerlerin bireysel ve toplumsal özelliklerini vurgulayan MEB (2009) tarafından uygulamaya konan ilköğretim sosyal bilgiler programında değerlerin özellikleri şöyle sıralanmıştır:

1. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerlerin normlardan farkı olarak daha genel ve soyut bir nitelik taşırlar. Yani değerler normları içerir.

2.3. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerin, insan yaşamını geniş bir yelpazede etkilemesi, sadece birey değil toplum üzerinde de önemli bir etkiye sahip olması, değerler üzerine odaklanmaya ve değerlerin anlaşılması ve aydınlatılmasına katkı sağlayacak önemli çalışmaların yapılmasına neden olmuştur. Değerler üzerinde yapılan çalışmaların etkili biçimde sürdürmek için sınıflandırmalar

yapılmıştır (Yazıcı, 2006). Bu sınıflandırmalardan en çok bilinen ve kabul edilenler; Rokeach, Schwartz ve Spranger’a ait olanlardır.

Rokeach (1973) değerleri 18 amaç değerler 18 araç değerler olarak sınıflamıştır. Araç değerler amaç değerlere ulaşmak için beklenen davranışları ve ilişkili anlamları ifade etmektedir. Amaç değerler ise; bireyin yaşamı boyunca başarmayı istediği nihai hedeflerine yüklemiş olduğu anlamları ve buna bağlı davranışları içermektedir (Kılcan, 2014, s. 19).

Tablo 1

Rokeach’a Göre Değerlerin Sınıflandırması

Amaç Değerler	Arzu edilen nihai hedefler	Aile güvenliği, Bağımsızlık, iç huzur, kendine saygı vb.
Araç Değerler	Temel değerlere ulaşmak için kullanılacak davranış tarzlarını ifade eder.	Kendini kontrol eden, mantıklılık, yardımseverlik vb.

Not: “Değer Eğitime Genel Bir Bakış” Yazıcı, 2006, TÜBRAR –XIX kaynağından uyarlanmıştır.

Rokeach (1974, s. 119-120) 18 araç değerleri üzerinde yaptığı araştırmalarla güvenilirlik ve geçerlik gösteren değerler ölçeği haline gelmiştir. Makul derecede güvenilir ve geçerli olduğu gösterilen bu değer ölçeği bir dönem çeşitlilik gösteren birçok grupta ve durumda kullanılmıştır.

Rokeach’ın amaç ve araç değerleri üzerinde çalışıp geliştiren sosyal psikolog Shwartz, çeşitli durumlarda, farklı grup ve toplumlarda evrensel değerlerin insan davranışlarını ve seçimlerini nasıl yönlendirdiğini ve değerlerin tutumları, ideolojileri, politik, dini eylemleri nasıl etkilediği sorusu üzerine önemli çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar ile değerleri 10 temel değer tipi olarak gruplamıştır. Tüm gruplarda bulunan değer sayısı 56’dır. Schwartz değer grupları ve listesi aşağıda verilmiştir (Kuşdil & Kağıtçıbaşı, 2000, s. 61).

Tablo 2

Schwartz'a Göre Değerlerin Sınıflandırması

Değer grupları	Değerler
Güç (power): toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntüyü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenme
Başarı (achievement): toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin (muktedir) olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak , zeki olmak
Hazcılık (hedonism): bireysel zevke ve hazzaya yönelim	Zevk hayattan tat almak
Uyarılma (stimulation): heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
Özyönelim (self-direction): düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak ,kendine saygısı olmak,
Evrenselcilik (universalism): anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Eşitlik, toplumsal adalet, dünyaya barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya , doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, iç uyum
İyilikseverlik (benevolence): kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat, alçak gönüllü olmak
Geleneksellik (tradition): kültür ya da dinsel töre ve fıkirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat (dünyevi işlerden elayak çekmek), mahremiyet
Uyma (confirm) : başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması	Kıbarlık, itaatkar olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek
Güvenlik (security): toplumun var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak

“Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi” Akbaş, 2004, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü kaynağından uyarlanmıştır.

Spranger (1928) değerleri estetik, bilimsel, ekonomik, politik, sosyal ve dini değerler olarak gruplandırmıştır. Daha sonradan Allport ve arkadaşları tarafından ölçeğe dönüştürülen bu değer gruplarının açıklamaları ana hatlarıyla aşağıda verilmiştir (Akbaş, 2004, s. 55-56).

Tablo 3

Spranger’a Göre Değer Sınıflandırmaları

Bilimsel Değer	Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.
Ekonomik değer	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.
Evrensel değer	Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
Toplumsal değer	Başkalarını sevmek, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempattir, bencil değildir.
Siyasi değer	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
Dini değer	Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi hazları feda eder.

“Türk Milli Eğitim Sisteminin Dyuşsal Amaçlarının İlköğretim Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi” Akbaş, 2004, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü kaynağından uyarlanmıştır.

2.4. Değer Eğitimi

Kişinin davranış örüntülerini değiştirme süreci olarak tarif edilen eğitim “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getire süreci” olarak tanımlanmıştır. Ayrıca eğitim insan davranışlarında bilgi, beceri, anlayış, ilginin yanında tavır ve karakter vb. önemli sayılan kişilik nitelikleri yönünden belli değişimler sağlamayı hedefleyen etkileşimler olarak tanımlanmıştır (Sönmez, 1994, s. 41).

Eğitim, sadece akademik bilgi ve becerinin transfer edilmesi ve geliştirilmesi değil aynı zamanda kişiliğin iyileştirilmesi ve geliştirilmesini, toplumsal sorumluluğun üstlenilmesini de sağlar. Bu bakış açısıyla devreye giren değer eğitiminin önemi anlaşılır, çünkü değer eğitimi sayesinde bireyler içinde yaşadığı topluma entegre olmayı, sosyal katılımı, kültürel anlamda aidiyet duygusunu edinmeyi öğrenirler (Ulusoy & Arslan, 2014, s. 7). Eğitim, bireyi topluma yararlı hale getirme süreci olarak tanımlandığında değer eğitimi önemli bir rol üstlenir, bu bağlamda okullar, çocuklar üzerinde oluşabilecek olumsuzlukları ortadan kaldırarak öğrenciyi yeniden sosyalleştirme sürecine sokarak, çocukları topluma faydalı bireyler haline getirmeyi hedeflerler (Akbaş, 2004). Bu bakımdan değerler bireyin davranışlarına, inanışlarına ve eğilimlerine toplumdan ve ait olduğu kültürden beslenerek yön verir ve rehberlik ederler. Değerler eğitimi ise bireye kendine fayda sağlayacak bazı evrensel değerleri kazandırmanın yanı sıra, ait olduğu toplumun karakterini aşlamayı, toplumun kültürel yapısının, zenginliğinin devamlılığı ve gelişimini sağlamasını amaçlar. Ayrıca değer eğitimi, çocukların ahlaklı, sorumlu, diğer insanlara karşı ilgili, toplumsal yaşamın bilincinde, nitelikli ve etkin bir vatandaş olma gibi olumlu özelliklere sahip olmasını amaçlayan ve sağlayan bir çalışmadır (Yiğittir, 2009, s. 35).

Değer eğitimi, vatandaşlık ve ahlaki değerlerin eğitimini kapsamakla birlikte bireyin sahip olduğu değerleri geliştirip arzu edilen hayat kurmasına hizmet eder (Kirschenbaum, 2000; Yiğittir, 2009). Bireysel mutluluğu, toplumsal huzuru, birlikteliği tahsis etmede ise değer eğitiminde, ahlaki gelenek, adalet, iyi ve doğrunun anlaşılması, çıkarımda bulunmak, şefkatli olmak, fedakârlık göstermek, özverili olmak, kendi duygu ve davranışlarını kontrol altına almak, alçak gönüllü olmak gibi değer ve uygulamalar yer almaktadır (Akbaş, 2008). Ulusoy ve Dilmaç (2012)'e göre ise değer eğitimi insana özgü olanakları, insanı diğer canlılardan ayıran insani etkinlikleri insana dair etkinlikler olarak amaçlarına uygun biçimde gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olmaktır. Superka, Ahrens ve Hendstrom (1976), değer eğitiminin değerleri açıkça öğretilme çabası olarak anlaşılması gerektiğini savunur. Değer eğitimini geniş çerçevede değerlendiren Halstead ve Taylor

(2000, s. 169), pratik vatandaşlık ve ahlaki değerleri içeren eğitime vurgu yapan eğitim olarak tanımlar.

Rokeach (1974, s. 117) çalışmasında bütün toplumların dini, ekonomik, eğitim kurumları gibi az çok sosyal kurumsal kümelere sahip olduğunu ve bu kurumların toplumu ifade ettiğini belirtir, O'na göre her bir kurum bazı alt değerleri transfer etmede uzmanlaşmıştır ve bu değerleri uygulamak üzere tasarlanmıştır. Bu bakımdan değerleri kazandırmada aileden sonra en etkili kurum okullardır. Okullarda değer eğitimiyle çocukların ve gençlerin kendilerine ve yaşadığı topluma faydalı olan temel değerleri psikolojik ve sosyal gelişimlerine, öğrenme özelliklerine göre kazanmaları amaçlanır (Ulusoy ve Arslan, 2014, s.9). Diğer taraftan *“eğitimde duyuşsal boyutun ihmal edilmesi, insanların sahip olduğu önemli bir potansiyelin kullanılmaması demektir. Çünkü duyuşsal boyutlar; değer, ahlak, etik, inanç, tutum, beklentiler vb. oluşan birey ve toplum için vazgeçilmez boyutlardır”* (Doğanay, 2012, s. 230). Doğanay (2012), çalışmasında değerlerin eğitim yoluyla geliştirilmesini ve olgunlaştırılması gerektiğini belirtir. Yeterince olgunlaşmayan veya değer olguları gelişmeyen insanlar, hem kendilerine hem de çevresindeki diğer insanlara karşı zarar verici eylemlerde bulunabilir. Bu nedenle değer eğitimi, eğitim sistemi içinde çok önemli bir yere sahiptir (Gömleksiz & Cura, 2011).

Değer eğitimi, toplumların git gide birbirine yaklaştığı, hızla küreselleşen dünyada; milli, kültürel mirasın ve zenginliklerin, toplumsal ahlaki inanç ve değerlerin gelişimi, korunumu ve sürdürülmesi için önemli bir yere sahiptir. Günümüzde ayrıca dünyada yaşanan savaşlar, iç savaşlar, çatışmalar, göçler vb. felaketlerin insan yaşamına derin etkileri büyük ölçülerdedir ve bu vahim sonuçlar belli bir coğrafyada olsa bile tüm insanlığı etkilemektedir. Bu durum bireylere evrensel, insani, toplumsal değerlerle donatılıp tavır koymayı gerektirmiştir. Bu noktada bireylere saygı, sevgi yardımseverlik, hoşgörü, sorumluluk, adil olma gibi insancıl değerleri aktarma bakımından önemli bir etkiye sahip olan değer eğitiminin gerekliliği ve önemi ortaya çıkmaktadır. Çocuklara ve gençlere temel değerleri transfer etmede en önemli görevi üstlenen kurumlar okullardır. Okullar; planlı

programlı eğitim ve öğretimin yapıldığı yerlerdir. Bu nedenle değer eğitiminin en etkin alanıdır (Şen'den aktaran Kılcan, 2013).

İyi insan, iyi vatandaş, iyi toplum inşa etmede üzerine büyük bir rol üstlenen okulların değer öğretiminin hangi yönde olacağı, hangi amaçları gerçekleştireceği temel sorulardan biridir. Değer eğitiminin gerekliliği noktasında aynı fikirde olan eğitimciler, siyasetçiler konu hangi değer öğretiminin gerçekleştirileceği noktasına geldiğinde görüş farklılıkları görülmektedir. Buna rağmen konu evrensel demokratik değerlere geldiğinde uzlaşa görülmektedir (Doğanay, 2012, s. 231).

Bir insanın hangi değerlerle donatılmasının gerektiğine dair birçok özellikler belirlenmiştir. Denetim ve Program Geliştirme Birliği (Association for Supervision and Curriculum Development, [ASCD]) bir insanda bulunması gereken bazı değerleri şöyle belirtmiştir:

- İnsan değerine saygı: (tüm insanların hak ve değerlerine saygı, yanılma sahtekârlıktan sakınma, insanlar arası eşitliği sağlamaya çalışma, farklı görüşten insanlarla çalışma...)
- Vicdan özgürlüğüne saygı: (başkalarının iyiliğini düşünme, sosyal adalet arama, başkalarına yardımdan zevk alma...)
- Bireysel çıkar ve sosyal sorumlulukları kaynaştırma: (sosyal yaşantıyla alakalı olma, vaatleri yerine getirme, günlük yaşamda doğruluk, dürüstlük, kendini kontrol etme, nezaket gibi değerlere dikkat etme)
- Başkalarıyla iletişim sonucu kendine güven geliştirme: (doğruluk/dürüstlük, dikkat ve sabırla çalışma, etik kurallara uyma...)
- Etik seçenekler üzerine düşünme: (etiksel yargıda bulunurken etik ilkelere uyma, kararların sonuçlarını hesaba katma, toplum ve dünyadaki etik sorunlara ilgi gösterme)
- Barışçıl çözümler arama: (bireysel ve sosyal çalışmalarda adaletli çözümlere başvurma, barış için çabalama, şiddetten kaçınma, başkalarını dikkatli dinleme ve iletişim kurmaya çalışma) (Doğanay, 2012, s. 233).

İyi insanların yetiştirilmesi konusunda araştırmalar yapmış olan Lewis (1947), bütün kültürler arasında üzerinde durulan genel bir ahlaki ilkeler ve değerler listesi hazırlamıştır. Bu listeden bazıları şunlardır:

- Tam işlerlik kazanmış bir toplum için iyi insan gereklidir.
- Gelecek nesillere özel bir yakınlığımız vardır.
- Evlenmiş insanların arasındaki ilişkilerde belirli hak ve sorumluluklar vardır.
- Sorunsuz işleyen bir toplum için dürüstlüğü bazı aşamalarına ihtiyaç vardır.
- Fakir, hasta ve talihsizlere destek olunmalıdır.
- Temel mülk hakları, organize olmuş her toplumda mevcuttur.
- Başka bir bireye işkence yapmak, ihanet etmek ve hainlik etmek gibi ölümden daha kötü bazı şeyler vardır (Yığittir, 2009, s. 56).

Kinnier, Kernes ve Dautheribes'den aktaran Doğanay (2012), araştırmacıların, insanların bağlı olduğu tüm dinlerle ilgili, laik kurumlar ve uluslararası kuruluşlara ait dokümanları analiz ederek, evrensel özde ahlaki değerlerin bir listesini çıkarmış olduğunu bunların herkes için kabul edilen değerler olduğunu belirterek şunları sıralamıştır; gerçeği arama, adaleti arama, bencil olmama, kendini koruma ve kendine saygı gösterme, davranışlarının sorumluluğunu alma, vicdanına göre davranma, tüm insanlar arasındaki bağlılığa saygı duyma, başkalarına yardımcı olma, hoşgörülü, affedici olma, çevreyi ve diğer canlıları korumak.

Akbaş (2004) ise eğitimde okullarda geliştirilmesi gereken bazı değerleri; saygılı olmak, demokratik olmak, erdemli olmak, iş birliği yapmak, nezaketli olmak, hoşgörülü olmak olarak belirtmiştir.

Dilmaç (2012) hazırladığı İnsani Değerler Programında (İDE), çocuklarda doğuştan var olan nitelikleri, “insani mükemmelliğe” erişimleri ve insan varoluşunu tamama erdirmeleri hedef olarak belirlenmiştir. Bu programın beş evrensel değeri ise: sevgi, hakikat, iç huzur, doğru davranış ve şiddetten sakınmaktır. Fakat Dilmaç, bu beş değerın yalnız başına soyut hale gelebileceğini belirterek, dürüstlük, sabır, paylaşma, cesaret, saygı, merhamet ve

düşünceli davranış gibi “ilgili değerler” olarak adlandırdığı değerlerle ilişkilendirilmesi gerektiğini vurgular.

2.5. Değerler Eğitimi Yaklaşımları

Değerlerin insan yaşamındaki etkin, belirleyici ve önemli rolü özellikle sosyal bilimler alanında birçok araştırmacının odağında olmuştur bu çabalar, değerlerle ilgili olarak çok sayıda çalışmaların yapılmasını ve önemli katkıların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Aynı zamanda araştırmacılar tarafından değer eğitimi ve değer eğitiminin okullarda nasıl yapılması gerektiği ile ilgili birçok çalışma yürütülmüştür. Superka, Ahrens ve Hedstrom (1976), beş temel değer eğitim yaklaşımlarını; telkin, ahlak gelişimi, analiz, değer belirginleştirme ve aktif öğrenme olarak sunmuşlardır. Bu çalışma değer eğitim yaklaşımları üzerine yapılacak çalışmalara temel kaynak olmuştur (Huitt, 2004). Eğitim programlarının amaçlarına uygun olarak okullarda kazandırılması hedeflenen değerler, geleneksel yöntem olarak; telkin yaklaşımı ya da değer açıklama yaklaşımı olabileceği gibi, ayrıca değerleri kavramada; değer analizi, ahlaki muhakeme ve gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımları olmaktadır (Kılcan, 2013).

2.5.1. Telkin Yoluyla Değer Aktarımı Yaklaşımı

Bu yaklaşımın temelinde yetişkinler tarafından ahlaki değerler, iyi alışkanlıklar olarak görülen (adalet, doğruluk, özgürlük, eşitlik, saygı vb.) kazandırılması hedeflenen değerlerin telkin, öğütler ve empoze etmek yatmaktadır. Eski zamanlardan beri istenilen davranışları kazandırmada en çok başvurulan değer eğitimi yaklaşımı olarak görülmüştür. Bu yaklaşımın eğitim sürecinde ise, törensel oyunlar, kahramanlık şarkıları, efsanevi kahramanlar, tarihsel veya kurgusal hikâyeler gibi ürünler kullanılmaktadır. Süreçte ise, yetişkinler tarafından öğrencilere kazanmaları istenen değerlerle alakalı açıklama yapılmaz. Genellikle örnek olay sunularak ve nasihatler vererek, tekrarlar yapılarak

uygulama yapılmaya çalışılır. Geleneksel ve değerlerin öğretilmesi hedeflenen bireyler tarafından istenmeyen tepki gören bir yaklaşım olarak görülmektedir. Bu yaklaşım tercih edildiğinde, değer öğretiminin hedeflerine ulaşması noktasında tereddütler mevcuttur. Nitekim bu yaklaşımın artık çok geride kaldığı, etkililiğinin olmadığı düşünülmektedir (Akbaş,2004, s. 97; Huitt, 2004; Balcı, 2008, s. 23; Doğanay, 2012, s. 236; Kılcan, 2014, s. 32).

2.5.2. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı

Kohlberg'in Ahlaki Gelişim teorisine dayalı olarak 1970'li yıllardan itibaren ahlaki muhakeme olarak geliştirilen yaklaşımda amaç öğrencilere verilen ahlaki ikilem içeren hikâyelerle onların ahlaki yargılarını ortaya çıkarmaktır. Bu yaklaşımda çocukların ahlaki akıl yürütme düzeylerinin belirlenmesi ve geliştirilmesinde ahlaki ikilem denilen iki farklı değer ilkesinin çatıştığı gerçek yaşam problem durumları kullanılmaktadır. Çocuğun kendi değerlerini keşfetmesini ve geliştirmesini öğreten bir yaklaşımdır. Diğer taraftan bu yaklaşım değer kazandırmaktan ziyade eleştirel düşünme ve muhakeme gücünü artırmaya yönelik bir yaklaşımdır (Akbaş, 2004, s. 100; Yiğittir, 2009, s. 76; Doğanay, 2012, s. 244; Keskin vd., 2012).

Beyer'den aktaran Doğanay (2012), ahlaki tartışmaların etkili olabilmesi için şu sıralamanın izlenmesi gerektiğini vurgular;

1. İkilemin sunulması,
2. İkileme geçici yanıtlar (nedenini belirterek) verilmesi,
3. Küçük gruplarda yanıtların tartışılması,
4. Küçük grupların görüşlerini sınıfa sunması, tekrar sınıf düzeni alınması ve öğretmenin tahtayı ikiye bölüp her iki seçenek için öğrencilerin görüşlerini yazması
5. Öneriler üzerine düşünülür ve bir sonuca erişilir.

2.5.3. Değer Açıklama Yaklaşımı

Değer açıklama yaklaşımı çoğunlukla Rath, Harmin ve Simon, Simon ve Kirschenbaum ile Simon, Howe ve Kirschenbaum çalışmalarına dayanmaktadır. Bu yaklaşımda temel odak, öğrencilerin kişisel davranış kalıplarını incelemeleri ve değerlerini netleştirmeleri ve gerçekleştirmeleri için hem akılcı düşünciyi hem de duygusal farkındalığı kullanmalarına yardımcı olmaktır. Telkin yoluyla değer aktarımının aksine bu yaklaşımda bireylerin değer kazanımı birilerinin öğütleri ile değil, alternatifler arasında olası doğruları inceledikten sonra özgürce karar verme esasına dayanır. Dolayısıyla, değer eğitimin bu yaklaşım toplumsal bir süreçten ziyade bireysel bir süreçtir. (Huitt, 2004; Doğanay, 2012, s.238).

Welton ve Mallon'dan aktaran Doğanay (2012), bu yaklaşımın değer kazanımında birbirinde farklı üç adımın bulunduğunu, bu adımların içinde farklı etkinliklerin bulunduğunu vurgular bu etkinlikler şu şekildedir:

Tablo 4

Değer Açıklama Yaklaşımı Etkinlikleri

Seçme
Çocukların özgürce seçim yapmasını teşvik etme,
Seçme durumunda, alternatif seçenekler oluşturmaya destek olma,
Her bir Alternatif üzerine düşünerek alternatifleri değerlendirmede çocuklara destek olma.
Ödüllendirme
Çocukları ödüllendirilip korunduğu hakkında düşünmelerini teşvik etme,
Seçeneklerini başkalarının onaylaması için imkan sağlama
Davranma
Çocukları seçimleriyle tutarlı yaşaması ve davranması için özendirme,
Çocukların bundan sonraki yaşamlarında bu davranışların tekrarlanması için yardımcı olma.

2.5.4. Değer Analizi Yaklaşımı

Sosyal bilimler eğitimcileri tarafından geliştirilen bu yaklaşımın amacı, öğrencilere değerlerle ilgili karşılaştıkları sorunlara ilişkin duyuşsal süreçlerden ziyade bilimsel

araştırma süreçleri ve mantıksal düşünme süreçlerini kullanabilmelerini desteklemektir (Doğanay, 2012, s. 242). Bu yaklaşım ahlaki muhakeme yaklaşımında olduğu gibi bireysel ahlaki ikilemler odaklanmaktan ziyade toplumsal değerlere odaklanır (Huitt, 2004). Bu süreçte, akılcı, mantıksal düşünme ve sorgulama kullanılır. Değer analizi yaklaşımında öğrencilerin oyun sahası dışında oyun oynamalarına neden izin verilmediği veya almaya neden izin verilmediği konusu gibi gerçek ya da yapay bir problem analiz edilebilir (Akbaş, 2004, s. 102).

Weltton ve Mallon'dan aktaran Akbaş (2004), değer analizi yaklaşımında kullanılan süreçler aşama olarak şöyle belirtilmiştir:

1. Değer sorununu tanımlama
2. Alternatiflerinin açıklanması
3. Her alternatifle ilgili kanıtlar toplayarak sonucun tahmini
4. Kanıtların değerlendirilmesi
5. Potansiyel durumun tanımlanması
6. Her durum için sonucun değerlendirilmesi ve açıklanması
7. Alternatifler arasından seçme ve uygun hareket için karar verme.

Metcalf'dan aktaran Huitt (2004) ise değer analiz yaklaşımının kullanım sürecini şöyle belirlemiştir:

1. Değer sorusunu belirlemek ve netleştirmek;
2. İfade edilen gerçekleri anlamak;
3. İfade edilen gerçeklerin doğruluğunu değerlendirmek;
4. Gerçekler ilişkilerini açıklığa kavuşturmak;
5. Geçici bir değer karara varmak;
6. Karar verilen değer ilkesini test etmek.

2.5.5.Gözlem Yoluyla Öğrenme Yaklaşımı

Duyuşsal davranışların öğretiminde aktif katılım, bilişsel öğretimde olduğu gibi büyük bir öneme sahiptir. Değer kavramlarının bireyin deneyim ve düşünceleriyle birleştirmesi ve daha sonra duygusal boyutta özümsemesi gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda değerlerin ne olduğunun bilinmesi tek başına yeterli değildir aynı zamanda öğrencinin değerleri davranış ve tutumlarına yansıtması gerekmektedir. Değerlerin özümsemesi, davranışa dönüştürülmesi için bireyin kendi yaşamında ilgili değerlerin olumlu ve olumsuz etkilerinin farkına varması ve yaşantısı, düşünceleriyle benimsemesi gerekmektedir (Tahiroğlu, 2014, s. 345; Tay & Üstün, 2014).

Çocuklar sosyal davranışlarının birçoğunu etrafındaki sosyal yaşamı gözlemleyerek ve model alarak öğrenirler. Bu model aldıkları kişiler öğretmen, ebeveynler, akran, film veya müzik yıldızı vb. olabilmektedir. Gözlem yoluyla öğrenme sürecinde öğretmenler, öğrencilerin model aldıkları kişilerin olumlu değerlerini ön plana çıkararak ilgili değerlerin içselleştirmelerine yardımcı olurlar (Tahiroğlu, 2014, s. 344).

2.6. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değerler Eğitimi

Bireyin iç dünyasında karşılaştıkları sorunlarla baş etmesini sağlamak, dış dünyalarında küreselleşmenin, bilgi ve teknolojilerinin hızla ilerlemesinin sebep olduğu; huzursuzluklar, savaşlar, etnik\dini gruplar arasındaki çatışmalar, göçler vb. küresel problemlerle baş etmesini sağlamak ve gerekli bilgi, beceri ve değerler kazandırarak topluma hazırlamak eğitim programlarının özellikle sosyal bilgiler öğretiminin temel hedeflerindendir.

Bu bakış açısıyla sosyal bilgiler, *“Hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirme amacıyla sosyal beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim”* olarak tanımlanmıştır (Öztürk, 2012). Disiplinler arası bir çalışma alanı olarak

görülen sosyal bilgiler için 1992 yılında Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi, tarafından üzerinde uzlaşılan ve temel referans kabul edilen tanım ise şöyledir:

“Sosyal bilgiler, sosyal ve beşeri bilimleri vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır” (Öztürk, 2012, s.4).

Bu tanımdan referans alınarak uluslar kendi sosyal bilgiler tanımını, ülkelerinin eğitim felsefelerini yansıtacak biçimde belirlemişlerdir. Bu bağlamda Ülkemizde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda sosyal bilgilerin vizyonu şöyle belirtilmiştir:

“21.yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir.”(MEB, 2009).

Bu ifadelerden anlaşılacağı gibi demokrasi, saygı, sorumluluk, duyarlılık, bilimsellik değerleri doğrudan belirtilmiştir (Tay & Ünlü, 2014, s. 309).

Sosyal bilgiler öğretiminin amaçların da ise evrensel ve ulusal amaçlar yer almaktadır. Evrensel amaçlar; bireye ilişkin amaçlar ve beceriye ilişkin amaçlar olmak üzere sınıflanmıştır. Beceriye ilişkin amaçlarda; çalışma becerileri, düşünme becerileri, kişiler arası grup becerileri ve değerlere ilişkin beceriler yer almaktadır (Öztürk, 2012, s.10). Bu amaçlarla birlikte evrensel ve ulusal değerlerin öğretimi de sosyal bilgiler dersinin önemli amaçlarındadır. Çünkü sosyal bilgiler sadece bilgi ve becerilerin kazandırıldığı bir ders değil aynı zamanda değer aktarımı hedefleyen bir derstir. Bu bakımdan sosyal bilgiler dersi değer eğitimi dersi olarak görülmüştür. Sosyal bilgiler dersinin çok disiplinli yapıya sahip olması, tarihsel bir içeriğe sahip olması, farklı kültürleri ve yaşam hikâyelerini anlatması bakımından, iyi değerlerin verilmesi bakımından önemli görülmüştür (Kan, 2010, s. 140). Gömleksiz ve Curo (2011)’ya göre ise “sosyal bilgiler dersi bir vatandaşlık eğitimi

programı olduğundan, etkin vatandaş yetiştirmek için duyuşsal eğitim yani değer eğitimi oldukça önemlidir.”

Sosyal Bilgiler dersi doğrudan değer eğitimine yer vermiştir (Gömleksiz & Curo, 2011). 2005 sosyal bilgiler programında ise değer tanımı şöyle yapılmıştır: “bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak için ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ilke ya da inançlardır.” Buna göre sosyal bilgiler programında kazanılması beklenen temel değerler şunlardır:

Tablo 5

Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Temel Değerler

Adil olma	Aile birliğine önem verme	Bağımsızlık	Barış
Bilimsellik	Çalışkanlık	Dayanışma	Duyarlılık
Dürüstlük	Estetik	Hoşgörü	Misafirperverlik
Sağlıklı olmaya önem verme	Saygı	Sevgi	Sorumluluk
Temizlik	Vatanseverlik	Yardımseverlik	

2.7. Göç

İnsanlık tarihi boyunca, birçok toplum siyasi, sosyal, ekonomik sebepler, silahlı çatışmalar ve doğal afetler gibi nedenlerle doğup yaşamını sürdürdüğü toprakları geride bırakarak başka topraklara intikal etmek zorunda kalmıştır. Bu zorunluluklar, kimi zaman kimi bölgelerde iklim değişikliklerine bağlı olarak kıtlık ve hayvan otlaklarının azalmasının vahim sonuçları nedeniyle göçe neden olurken; kimi zaman da siyasi ve toplumsal gerginliklerin iç savaşa dönüşmesinin katliamlara varabilecek sonuçları nedeniyle göçler meydana gelmiştir.

Göç insanların çeşitli nedenlere bağlı olarak, o zamana kadar yaşadığı yerden ayrılarak yaşamının geri kalan kısmının tamamını ya da bir kısmını sürdürmek üzere başka bir yere

gitmesidir. Göç, bir nüfus hareketi olup, bu nedenle de nüfus büyüklüğünü etkileyen temel parametreler arasındadır. Nüfusun bireysel, aileler olarak ya da kitlesel biçimde yer değiştirme sürecidir (Doğanay, Özdemir & Şahin, 2011, s. 87; Şahin, 2011, s. 51).

Karpat (2015) ise göçü, insan tarihini etkilemekle kalmayıp, hayvan ve bitki yaşamını ve yeryüzünün dağılışını, değişimini etkileyen en önemli olgu olarak görmüştür çünkü insanların kendi yaşam alanlarını terk ederken, din, dil, adetlerinin yanında bitki tohumlarını, yük hayvanlarını da yanında götürdüğünü belirtmiştir ve buna bağlı olarak insanlar gittikleri yerlerde başka kavimlerin, milletlerin, toplulukların oluşmasına, siyasi, dini, kültürel kimliklerin değişmesine neden olduğunu eklemiştir. Göçün gücünü ise “Toplumların kültürel değişim süreçlerinde, hatta çeşitli kültürlerin karışımında yeni kültürler yaratan ana güçlerden birisi şüphesiz göçtür” diye tanımlamıştır.

Dünya üzerinde bilinen tarihten beri, insanları kitlesel olarak göç etmeye sevk eden çok farklı faktörler rol oynamıştır. Şahin (2011)’e Türkiye örneği ile bu faktörleri şöyle sıralamıştır:

- Ekonomik nedenlerle yapılan göçler,
- Kırsal kesimde aşırı nüfusa bağlı olarak meydana gelen göçler,
- Eğitim ve sağlık imkânlarının yetersizliği sonucu oluşan göçler,
- Doğal afet ve kamulaştırmaların yol açtığı göçler,
- Savaşlar, siyasi olaylar ve güvenlik sorunlarına bağlı göçler.

Bu faktörleri ve dönemleri Karpat (2015) ise şu şekilde örneklendirmiştir; Orta Asya kavimleri, özellikle Türk kavimleri, kuraklık, sert kış koşulları nedeniyle kitlesel olarak batıya göç etmişlerdir, 19. yüz yılda, İrlanda’da bitki hastalıkları açlıkla tehdit ettiğinde Kuzey Amerika’ya göç etmiştir. Asya, Afrika bilhassa Osmanlı Devleti, 19. ve 20. Yüz yılda, Batılıların ve Rusların sömürü ve emperyalist politikalarına maruz kaldıkları için göç milli ve dini boyutta meydana gelmiştir. 20. ve 21. yüz yılda göçte ekonomik boyut ağır basmış bu nedenle Afrika, Asya, Doğu Avrupa’nın fakir halkı Batı Avrupa’ya ve ABD’ye göç etmiştir. ABD, Yeni Zelanda, Avusturalya, Kanada, Arjantin gibi ülkeler klasik

göçmen ülkeleri olarak düşünülür, hatta bu ülkelerin tarihi, göçmenlerin buralara göç edip yerli halka zarar verip, yok edip bu coğrafyalara yerleşmesine dayandığı düşünülür (Castles, Haas & Miller, 2014).

Yakın geçmiş ile birlikte günümüzde de göçün gücü artarak devam etmekte ve hemen hemen her ülke bu gerçeğe yüzleşmektedir. Castles, Haas ve Miller (2014), küreselleşmeyle birlikte artan göçün son on yılda politik anlamda büyük bir ilgi kazandığını belirtir. Küreselleşmeyle birlikte geliştirilen iletişim araçları ve teknolojileri ülkelerini terk eden insanlara geride bıraktığı aileleri, arkadaşlarıyla sürekli kopmayan iletişim sağladığı için birçok faktöre bağlı olarak göç eğilimleri artmış, bu çağın “göç çağı” denilmesine neden olmuştur. Buna göre göç olgusu dünyayı sosyal ve siyasi alanı yeniden şekillendirmektedir.

Zlotnik 2001’den aktaran Benhabib (2006) Örneğin; 1910 yılında kendi ülkelerini terk eden insan sayısı 33 milyon iken 2000 yılında bu sayının 175 milyona ulaştığı tahmin ediliyor. 2005’te ise BM ‘in verilerine göre dünya üzerindeki göçmenlerin sayısı 200 milyona ulaşmıştır bu sayının 9 milyonunu mülteciler oluşturur (Koser, 2007), Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün aktardığı 2012 Birleşmiş Milletler(BM) verilerine göre ise dünya üzerinde 232 milyon mülteci bulunmaktadır bu da yaklaşık dünya nüfusunun %3,2’ini oluşturmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2015). Ayrıca Benhabib (2006) çarpıcı olan bir diğer noktanın da bu kayda değer artışın yarısından fazlasının 20. yüzyılın son otuz beş yılında meydana geldiğini 75 milyon insanın başka ülkelere intikal etmek amacıyla yurtlarını terk ettiğini belirtir. Böylece zorunlu olarak topraklarını terk eden insanlar büyük bir trajediyi deneyimlerken, topraklarına intikal ettiği ülkeyi ve aynı zamanda günün olgusu; küreselleşmenin etkisiyle tüm dünyayı siyasi, ekonomik, toplumsal açıdan derin olarak etkilemektedir.

Binlerce yıllık tarihi boyunca Anadolu uzun bir göçler tarihine sahip olmuştur. Anadolu’nun göç olgusundan bahsederken Erdoğan ve Kaya (2015) Anadolu’nun sadece insan hareketliliğine değil aynı zamanda bitki ve uçan canlıların da hareketliliğine tanık

olduğunu belirtir, Anadolu coğrafi, iklimsel, toprak üstü zenginlikleri ve yaşama elverişli alanlarıyla farklı kültürlerin, dinlerin, geleneklerin yeşerdiği bir coğrafya olduğunu belirtir ve “Bizans’ın, Türk Beyliklerinin, Arap, Kürt, Süryani, Ermeni, Yahudi kültürlerinin, Selçuklu Devleti’nin, Osmanlı İmparatorluğu’nun daha pek çok farklı kültürün üzerinde yeşerdiği bu topraklar her zaman cömert olmuştur ve cazibesini korumuştur.” Erdoğan ve Kaya (2015)’ya göre Anadolu, Osmanlı İmparatorluğu’nda olduğu gibi, modern Türkiye’de de her daim göçlerle kurulmuş ve göçlerle dönüşen bir coğrafya olmuştur.

Anadolu’nun Asya ve Avrupa arasında bir geçiş ülkesi olması Türkiye Cumhuriyeti döneminde bireysel göçün yanı sıra kitlesel akınların yaşanmasına olanak vermiştir. Özellikle 1979 İran Devrimi sonrasında batıya gitmek isteyen İranlılar kitlesel olarak Türkiye’yi transit bir ülke olarak kullanmışlardır. 1989 yılında Bulgaristan’dan gelen Türk soyundan yaklaşık 350 bin civarında göçmenin Türkiye’ye sığınması sonrasındaki kitlesel akın, Irak’tan Türkiye’ye toplu olarak gelen ve sayıları 500 binle ifade edilen Kuzey Iraklıların yanı sıra eski Yugoslavya iç savaşı ve Kosova krizi sırasında da devam etmiştir. Ayrıca SSCB’nin dağılması, Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan ekonomik ve siyasi gerilimler Türkiye’yi asırlar öncesinde de olduğu gibi göçün hedefi haline getirmiştir (Kaya & Eren, 2015). Göç verilen örneklerle görüldüğü gibi yerlerin, insanlığın kaderinde en etkili olgulardan biridir.

Günümüzde ise Türkiye, dünya üzerinde yakın tarihin en büyük kitlesel göçünü yaşıyor, Bugün 2016’nın ilk aylarında, yaklaşık 5 milyon Suriyeli ülkelerini terk etmeye zorlanmış ve göçün en çarpıcı ve dramatik yüzünü dünyaya göstererek dünya kamuoyunda en önemli gündem maddesi haline gelmiştir. Milyonlarca insan Mart 2011’den itibaren Suriye’deki savaş koşullarından dolayı kaçmak için başta, batıya geçiş için bir köprü olarak gördükleri ve acil olarak sığınabilecekleri bir yer olan Türkiye olmak üzere Suriye’nin diğer komşu ülkelerini sınırlarını geçmeye çalışmışlardır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) 2017, verilerine göre, toplam 5.055.150’si Suriyeli sığınmacının 122.228’i Mısır’a 239.639’u Irak’a, 659.246’sı Ürdün’e, 1.011.366’sı Lübnan’a,

2.922.567'si Türkiye'ye sığınmıştır. UNHCR (2017)'ye göre Türkiye dünya üzerinde en fazla sığınmacı ağırlayan ülke durumundadır. Bunun temel sebeplerini, Türkiye'nin batı bloğu ülkelere geçiş için yegâne köprü olması göçmenler için Türkiye'yi göç merkezi haline getirmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2015; Kara & Eren, 2015).

Arap Baharı'nın Suriye üzerindeki etkileri sebebiyle iç savaşa maruz kalan Suriyeliler, Türkiye'nin Açık Kapı Politikası ile Mart 2011'den itibaren başlayarak ve halen devam ederek kitleler halinde Türkiye sınırını geçmektedirler (AFAD, 2013; Kara & Eren, 2015). Böylece bu durum sadece Türkiye'nin değil dünyanın da deneyimlediği en büyük dinamik, çok boyutlu ve karmaşık sorunlardan biri haline gelmiştir (Erdoğan, 2014). Türkiye Suriyeli sığınmacılara acil insani yardım sağlamanın yanı sıra Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kurulan ve AFAD tarafından işletilen 23 geçici barınma merkezleri ile 300.000 sığınmacıya barınma, sağlık ve eğitim olanakları sağlanmakta, geçici barınma merkezleri dışında kalan 500.000'i aşkın Suriyeliye de eğitim, sağlık, gıda yardımı yapmaktadır (AFAD, 2013). Bu verilere göre yaklaşık 3 milyon Suriyeli sığınmacı başta Suriye sınırına yakın iller olmak üzere İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi büyük şehir merkezlerinde yaşam mücadelesini sürdürmektedirler. Beş yıldan beri artarak devam eden kitlesel göçlerin Dünya'da ve Türkiye'de acil durum olarak kabul edilen bu gelişmelerin Türkiye'ye etkileri, hem toplumsal hem de kurumsal boyutta önemli etkilere neden olmakta ve Türkiye'yi çok boyutlu problemlerle yüzleştirmektedir.

Her ne kadar göç insanlık tarihi boyunca var ise de hem ülkelerini terk edenler hem de ev sahibi ülke açısından daima dayanılması güç zorlukların yaşanmasına neden olmuştur. Bu zorluklar, ülkeler için siyasi, ekonomik, toplumsal, güvenlik ve eğitim boyutuyla hemen hemen yaşamın her boyutunda çözülmeyi bekleyen dinamik sorunlar yumağıdır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, çalışma grubu, veri toplama araçları, uygulama süreci ve verilerin analiziyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, daha derin ve detaylı bilgiler elde etme amacıyla nicel ve nitel araştırma desenlerinin bir arada kullanıldığı, pragmatik bir araştırma yaklaşımı olarak adlandırılan karma yöntem (mixed method) kullanılmıştır. Karma yöntem, nitel ve nicel yöntemlerle veri toplamayı, analiz etmeyi ve bütünleştirmeye olanak sağlayan bir araştırma yöntemi olarak tanımlanmıştır. Karma yöntem araştırmaları, çevremizdeki olay ve olguların karmaşık ve çok boyutlu olması durumlarında gerekli olduğu düşünülmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 351).

Karma yöntem, araştırmacının nicel ve nitel araştırma tekniklerini, metotlarını, yaklaşımlarını, kavramlarını ya da dilini tek bir araştırmada birleştirdiği veya karıştırdığı bir yöntem olarak da tanımlanmaktadır. Karma yöntem, araştırmacının seçimlerini sınırlamaktan öte, araştırma sorularına yanıt ararken çoklu yaklaşımları kullanma girişimidir. Bu manada karma yöntem, araştırmanın sınırlı bir formu değil, kapsamlı ve yaratıcı bir araştırma formudur (Johnson & Onwuegbuzie, 2004, s. 17).

Bu araştırmada öğrencilerin sosyal bilgiler ğretim programında yer alan “saygı, adil olma, duyarlılık, misafirperverlik, hoşgörü, yardım severlik” değerlerinin kazanım düzeylerini belirlemeye yönelik nicel yöntem ve Suriyelilere yönelik düşüncelerini derinlemesine incelemeye olanak sağlaması bakımından karma yöntem türlerinden Aşamalı Açıklayıcı Desen (Sequential Explanatory Design) kullanılmıştır. Bu desende ilk önce nicel veriler daha sonra da nitel veriler toplanır. Nitel veriler nicel verileri açıklamayı ve yorumlamayı desteklemede kullanılır (Creswell, 2003, s. 215).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırma grubunun belirlenmesinde, araştırmanın modeli ve konusu göz önünde bulundurularak “amaçlı örneklem” yöntemlerinden, “kritik durum örnekleme” (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 141) kullanılmıştır. Amaçlı örneklem, çalışılan durumlar (örneğin, insanlar, organizasyonlar, topluluklar, kültürler, olaylar, kritik olaylar), “zengin bilgi” içerdikleri, aydınlatıcı oldukları için seçilir (Patton, 2014, s. 40). Kritik örneklemede araştırmacı temel olgu hakkında daha fazla bilgi edinebileceği bireyler ya da araştırma alanını çalışma kapsamına alır. Araştırmacı problemi ile ilgili olarak belirli sayıda durumu çalışacak derecede kaynaklara sahip değilse kritik durum örnekleme önemli fayda sağlar. Bu araştırmanın kritik durum örneklemini belirlemek için öncelikle Adıyaman ili nüfus müdürlüğü verilerine göre Suriyelilerin yoğun olarak bulunduğu Bahçelievler Mahallesi tespit edilmiştir. Bu sayede Suriyelilerle yoğun etkileşim içinde olması muhtemel çalışma grubu tespit edilmiştir. Bu bağlamda Adıyaman ili merkeze bağlı Bahçelievler Mahallesi’nde 2016-2017 eğitim öğretim yılı bahar döneminde bir ortaokulunda 8. Sınıfa devam eden 76 öğrenci bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, çalışma grubunu oluşturan 76 öğrenciden 8'i ile yüz yüze yarı yapılandırılmış odak grup görüşmesi ile veri toplanmıştır. Ayrıca çalışma grubuna dâhil olan 76 öğrenciye, 28 yargı cümlesinden 3'lü seçnekte oluşan “saygı, adil olma, duyarlılık, misafirperverlik, hoşgörü, yardım severlik” değerlerini içeren Değer Kazanım Düzeyi Belirleme Formu uygulanmıştır.

3.3.1. Görüşme Formu

Araştırmanın veri toplama araçlarından olan görüşme formu odak grup görüşmesi özelliklerine göre hazırlanmıştır. Odak grup görüşmesi ılımlı güven veren bir ortamda bir konu, ürün ya da hizmet hakkında insanların ne düşündüğünü ne hissettiğini ortaya çıkarmayı hedefler (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 180). Odak grup görüşmesi farklı kişilerle eşzamanlı olarak basit ve hızlı veri toplamaya dayanır (Balcı, 2014, s. 171). Odak grup görüşmesi soruları araştırma sorularından yola çıkılarak hazırlanmalıdır.

Bu doğrultuda, araştırmacı tarafından araştırmanın alt problemleri göz önüne alınarak 8 adet sorudan oluşan mülakat formu hazırlanmıştır. Bu sorular görüşme sırasında sonda sorularla desteklenmiştir. Bu soruların seçilmesinde mümkün olduğunca araştırmanın genelini temsil etmesine özen gösterilmiştir. Görüşme formunda Suriyelilerle ilgili genel kanıyı anlamayı hedefleyen dört soru ve her biri alt problemlerde yer alan değerlerle ilgili birer soru olmak üzere toplam 11 soru yer almaktadır.

3.3.2 Değer Kazanım Düzeyi Belirleme Formu

Değer Kazanım Düzey Belirleme Formu sosyal bilgiler öğretim programında yer alan “saygı, adil olma, duyarlılık, misafirperverlik, hoşgörü, yardım severlik” değerlerinin kazanım düzeyini belirlemek amacıyla hazırlanmış bir formdur. Değer Kazanım Düzey Belirleme Formu, 28 maddeden oluşan (3'lü) likert tipi bir formdur. Derecelendirme

“Evet:3”, “Kararsızım:2”, “Hayır:1” şeklinde oluşmaktadır. Formda oluşturulan olumsuz cümlelerin cevapları ise, “Evet:1”, “Kararsızım:2”, “Hayır:3” şeklinde oluşmaktadır.

Madde Havuzu Oluşturulması: Öncelikle değer, değer eğitimi ve sosyal bilgiler programında yer alan değerlere ilişkin tez, makale, bildiri, elektronik olan veya olmayan kitap ve makaleler taranmıştır. Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitapları incelenmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan bu çalışmanın alt problemlerini oluşturan değerlere ilişkin 30 ifadeden oluşan madde havuzu oluşturulmuştur.

Uzman Görüşü Alma: Ölçeğin kapsam geçerliğini sağlamak için uzman görüşlerine başvurulmuştur. Madde havuzunda oluşturulan 30 önerme cümlesi Sosyal Bilgiler alanında dört alan uzmanının ve bir sosyologun görüşlerine sunulmuştur. Uzman geri bildirimleri sonucunda maddelerin ifade ediliş biçimleri, araştırmanın amacına uygunluğu ve cümlelerin öğrenci düzeyine uygunluğu bağlamında 2 madde çıkarılmış, 4 madde düzeltilmiştir.

Ön Uygulama: Uzman görüşleri sonucunda kalan 28 madde rastgele sıralanarak form şablonunda yer almıştır. Oluşturulan formun ön uygulaması Adıyaman ilinde kolay ulaşılabilir örneklem ile seçilen bir ortaokulda 8. sınıfta öğrenimine devam eden 117 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Formun ön uygulamasına katılan 117 öğrenci çalışma grubunun içerisine dâhil edilmemiştir. Ön uygulama aşamasında maddelerin öğrenciler tarafından anlaşılıp anlaşılmadığı, öğrenci sınıf düzeylerine uygunluğu, maddelerin uzunluğu ve ölçeğin uygulama süresi belirlenmeye çalışılmıştır. Madde havuzu, uzman görüşü alma ve ön uygulama aşamalarından sonra ölçeğe son şekli verilmiştir. Uygulanan 28 maddenin uygunluğu belirlenmiştir.

Ön uygulama sonuçlarından sonra formun Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanarak formun iç tutarlılığı sağlanmaya çalışılmıştır. Buna göre Cronbach Alpha değeri ,94 olarak bulunmuştur. Formdaki maddelerin güvenilirliklerinin yüksek ve aynı değerleri incelemeye yönelik oldukları söylenebilir. Bu doğrultuda, 28 maddeden oluşan

Değer Kazanım Düzeyi Belirleme Formundan alınabilecek en düşük puan 28; en yüksek puan ise 84'tür. Ölçekten alınan puanların aralıkları ve yorumlanması aşağıdaki gibidir:

1 ile 28 puan arası-----1 (Alt Düzey)

29 ile 56 puan arası-----2 (Orta Düzey)

57 ile 84 puan arası-----3 (Yüksek Düzey)

3.4. Uygulama Süreci

Araştırmanın uygulama aşaması, ön uygulamaların yapılması, asıl uygulamaların yapılması mülakatların yapılması dâhilinde toplam 3 hafta sürmüştür.

3.4.1. Ön Uygulamanın Yapılması

Araştırma yapılması ile ilgili gerekli izin ile birlikte ön uygulama yapılmıştır. Formların verilmesinden önce araştırmanın amacı hakkında öğrencilere bilgi verilmiş ve süreç anlatılmıştır. Değer Kazanım Düzeyi Belirleme Formu için öğrencilere 25 dakika cevaplama süresi tanınmıştır.

3.4.2. Asıl Uygulamanın Yapılması

Araştırma için hazırlanan Değer Kazanım Düzey Belirleme Formu'nda yapılan gerekli düzeltmelerden sonra asıl uygulama yapılmıştır. Formların verilmesinden önce araştırmanın amacı hakkında öğrencilere bilgi verilmiş ve süreç anlatılmıştır. Değer Kazanım Düzeyi Belirleme Formu için öğrencilere 25 dakika cevaplama süresi tanınmıştır.

3.4.3. Görüşmenin Yapılması

Görüşme, odak grup görüşmesi olarak yapılmıştır. Bu doğrultuda, görüşme grupları oluşturulurken öğrencilerin kendilerini daha rahat hissedecekleri ve yakın oldukları

arkadaşları ile aynı grupta yer almalarına önem verilmiştir. Görüşmeler okul idaresi tarafından tahsis edilen bir odada gerçekleştirilmiştir.

Görüşme, araştırmacının daha önceden hazırladığı temel sorulardan yola çıkarak sohbet havasında gerçekleştirilmiştir. Sonda sorularla Suriyeliler bağlamında sosyal bilgiler programındaki değerlere ilişkin düşünceleri derinlemesine araştırılmıştır. Görüşme aynı gün içerisinde ve yaklaşık 1 saat sürmüştür.

3.5.Verilerin Analizi

Araştırmada nitel verilerin toplanması amacıyla öğrencilerle odak grup görüşmesi yapılmıştır. Görüşme iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilerin Suriyelilere yönelik genel görüşlerini belirlemeyi amaçlayan üç soru bulunmaktadır. İkinci bölümde ise öğrencilerin Suriyeliler bağlamında sosyal bilgiler öğretim programında yer alan “saygı, adil olma, misafirperverlik, hoşgörü, duyarlılık ve yardımseverlik değerlerine ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan sorulara yer verilmiştir. Öğrencilerin görüşme sorularına verdikleri yanıtlar betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Bu çalışmada betimsel analiz yoluyla görüşülen katılımcıların görüşleri sık sık doğrudan alıntılar şeklinde sunulmuş ve elde edilen bulgular betimsel analiz yoluyla düzenlenmiş ve yorumlanmıştır. Görüşme verileri bir alan eğitimcisi tarafından da ayrı olarak incelemiş, arada fark ortaya çıktığında tekrar araştırmacının kendisi tarafından incelenmiş ve farklılık giderilmeye çalışılmıştır. “Görüş Birliği” ve “Görüş Ayrılığı” olan maddeler belirlenmiştir. Çalışmanın güvenilirliği için Miles ve Huberman’ın (1994) belirttiği formül $P \text{ (Uzlaşma Yüzdesi \%)} = \frac{Na \text{ (Görüş Birliği)}}{Na \text{ (Görüş Birliği)} + Nd \text{ (Görüş Ayrılığı)}} \times 100$ kullanılmış ve hesaplama sonucunda $P = \% 92$ değeri bulunarak çalışma güvenilir kabul edilmiştir.

Araştırmanın nicel verilerinin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen “Değer Kazanım Düzeyi Belirleme” formu kullanılmıştır. Değer Kazanım Düzeyi Formu ile elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış SPSS 22.0 ile analizi yapılmış ve Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanarak formun iç tutarlılığı sağlanmaya çalışılmıştır.

Buna göre Cronbach Alpha değeri 0,93 olarak bulunmuştur. Verilerin analizinde frekans ve yüzdelerin değer kazanım düzeyinin belirlenmesine yardımcı olmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacına ve alt amaçlarına ilişkin analiz sonuçlarına dayanan bulgular ve elde edilen bulgular doğrultusunda yapılan yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt probleminde öğrencilerin Suriyeliler bağlamında değer kazanım düzeyleri incelenmiştir. Bu çerçevede öğrencilerin Suriyeliler bağlamında (saygı, adil olma, misafirperverlik, hoşgörü, duyarlılık, yardımseverlik) değerlerine yönelik olarak kazanım düzeyleri $\bar{X}=70,47$ olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre, katılımcıların bu değerlere yönelik olarak kazanım düzeylerinin üst düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu alt problemle ilgili olarak yapılan betimsel analizler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Öğrencilerin Değer Kazanım Düzeyleri

İfadeler		Alt	Orta	Üst	$\bar{x}$
1.Suriyeli akranıma değer veririm. Kendim için istediğimi Suriyeli akranım için de isterim.	f	12	19	45	2,43
	%	15,8	25	59,2	
2.Oyun/ders grup çalışmalarında Suriyeli akranımın çalışmalara katılmasından rahatsız olurum.	f	9	15	52	2,56
	%	11,8	19,7	68,4	
3.Suriyeli akranımın farklılıklarına (din, dil, ırk, kıyafet, kültür) saygı duyarım.	f	4	3	69	2,85
	%	5,3	3,9	90,8	
4.Suriyeli akranım üzgün/mutsuz gördüğümde onunla ilgilenirim.	f	10	27	39	2,38
	%	13,2	35,5	51,3	
5.Suriyeli akranımın Türkçeyi doğru ve düzgün kullanmasında ona yardım ederim.	f	15	12	49	2,44
	%	19,7	15,8	64,5	
6.Suriyeli bir akranımın da bazı temel hak ve özgürlüklere sahip olduğunu düşünürüm.	f	6	10	60	2,71
	%	7,9	13,2	78,9	
7.Suriyeli bir akranımın herkes gibi sahip olduğu bilgi, beceri doğrultusunda hak ettiği değeri almasını isterim.	f	3	7	66	2,82
	%	3,9	9,2	86,8	
8.Suriyelileri misafir kabul eder, onlara iyi davranır ve önem gösteririm.	f	7	28	41	2,44
	%	9,2	36,8	53,9	
9.Suriyeli akranlarımdan eksik ve hatalarına karşı anlayışlı davranırım.	f	4	24	48	2,57
	%	5,3	31,6	63,2	
10.Suriyeli akranımla oyun oynamayı severim.	f	23	31	22	1,98
	%	30,3	40,8	28,9	
11.Görev paylaşımını Suriyeli bir akranımla yapmayı tercih etmem.	f	15	20	41	2,34
	%	19,7	26,3	53,9	
12.Suriyeli bir akranımın yetersiz olduğu derslerde yardımcı olurum.	f	14	24	38	2,31
	%	18,4	31,6	50,0	
13.Farklı etnik ve kültürel yapıda olmalarını topluma zenginlik kattığını düşünürüm.	f	17	20	39	2,28
	%	22,4	26,3	51,3	
14.Suriyeli akranımın sorunlarıyla ilgilenmem.	f	7	21	48	2,53
	%	9,2	27,6	63,2	
15.Sınıf içinde Suriyeli akranımla eşit ölçülerde değerlendirilmek beni rahatsız eder.	f	8	8	60	2,68

	%	10,5	10,5	78,9	
16.Ülkemize sığınmış kimseler olduğu için onlara iyilikle yaklaşırım.	f	4	16	56	2,68
	%	5,3	21,1	73,7	
17.Zor koşullar altında yaşayan Suriyeli akranlarım üzülrüm.	f	6	5	65	2,77
	%	7,9	6,6	85,5	
18.Zor koşullar altında yaşayan Suriyeli akranlarım için iyi bir şeyler yapmak isterim.	f	2	17	57	2,72
	%	2,6	22,4	75,0	
19.Suriyeli bir akranımın oyun/çalışma grubunda yaptığı hataya tahammül edemem.	f	7	17	52	2,68
	%	9,2	22,4	68,4	
20.Suriyeli akranlarıma maddi/manevi yardımda bulunmak beni mutlu ediyor.	f	10	4	62	2,68
	%	13,2	5,3	81,6	
21.Suriyelilerin mahalleimde bulunmalarından rahatsız oluyorum.	f	18	19	49	2,27
	%	23,7	25,0	51,3	
22.Suriyelilerin daha iyi şartlarda yaşamaları için seferber olmalıyız.	f	17	21	38	2,27
	%	22,4	27,6	50,0	
23.Kendi arkadaşlarıma nasıl davranıyorsam Suriyeli akranlarıma da öyle davranırım.	f	15	23	38	2,30
	%	19,7	30,3	50,0	
24.Suriyeli akranlarımin zor anlarında yanlarında olurum.	f	12	26	38	2,34
	%	15,8	34,2	50,0	
25.Suriyeli akranlarımin toplumdan, mevcut durumlarından dolayı dışlanmamaları gerektiğini düşünürüm.	f	6	11	59	2,69
	%	7,9	14,5	77,6	
26.Oyun/çalışma gruplarında Suriyeli akranlarımin da söz hakları olmalıdır.	f	7	6	63	2,73
	%	9,2	7,9	82,9	
27.Ülkemize gelen Suriyelileri evimize gelen misafirler olarak görürüm.	f	17	22	37	2,26
	%	22,4	28,9	48,7	
28.Suriyeli akranım savaş mağduru olduğu için ona karşı hassas davranım.	f	6	10	60	2,71
	%	7,9	13,2	78,9	
n: 76					2,41

Tablo 6'ya göre öğrencilerin Suriyeliler bağlamında saygı, adil olma, misafirperverlik, hoşgörü, duyarlılık, yardımseverlik değerlerinin kazanım düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin en fazla katıldıkları maddelerden örnekler ise şu şekildedir: saygı değeri ile ilgili olarak; "Suriyeli akranımın farklılıklarına (din, dil, ırk, kıyafet, kültür) saygı duyarım." (2,85), adil olma değeri ile ilgili olarak; "Suriyeli bir akranımın

herkes gibi sahip olduğu bilgi, beceri doğrultusunda hak ettiği değeri almasını isterim.” (2,82) duyarlılık değeri ile ilgili olarak; “Zor koşullar altında yaşayan Suriyeli akranlarım üzülürüm.” (2,77), yardımseverlik değeri ile ilgili olarak; “Zor koşullar altında yaşayan Suriyeli akranlarım için iyi bir şeyler yapmak isterim.” (2,72), misafirperverlik değeri ile ilgili olarak; “Ülkemize sığınmış kimseler olduğu için onlara iyilikle yaklaşırım.” (2,68), hoşgörü değeri ile ilgili olarak; “Suriyeli akranlarımdan eksik ve hatalarına karşı anlayışlı davranırım.” (2,58).

4.2. Araştırmanın İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt probleminin analizinde çalışma grubu öğrencilerinin Suriyeliler bağlamında sosyal bilgiler dersinde yer alan “saygı, adil olma, duyarlılık, misafirperverlik, hoşgörü, yardım severlik” değerlerinin kazanım düzeylerini belirlemeye yönelik Değer Kazanım Düzey Belirleme Formu verileri değerlendirilmiştir. Bu amaçla değer kazanım düzeylerini belirlemeye yönelik yüzde ve frekans sonuçları aşağıda verilmiştir.

4.2.1. Öğrencilerin Saygı Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri

Tablo 7

Saygı Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri

Maddeler	n	Minimum	Maximum	$\bar{x}$
M2	76	1	3	2,56
M3	76	1	3	2,85
M6	76	1	3	2,71
M10	76	1	3	1,98
M11	76	1	3	2,34
M13	76	1	3	2,28
M21	76	1	3	2,27
Toplam	76	7	21	17,02

Tablo 7 İncelendiğinde öğrencilerin saygı değerine yönelik olarak alabilecekleri en düşük toplam puan 7 ve en yüksek toplam puan 21’dir. Buna göre öğrencilerin bu değere yönelik ortalama puanları ($\bar{x}$ =17,02) olduğu için saygı değerine yönelik yüksek kazanım düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

4.2.2.Öğrencilerin Adil Olma Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri

Tablo 8

Adil Olma Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri

Maddeler	n	Minimum	Maximum	$\bar{x}$
M1	76	1	3	2,43
M7	76	1	3	2,82
M15	76	1	3	2,68
M23	76	1	3	2,30
M26	76	1	3	2,73
Toplam	76	5	15	12,98

Tablo 8 İncelendiğinde öğrencilerin adil olma değerine yönelik olarak alabilecekleri en düşük toplam puan 5 ve en yüksek toplam puan 15’dir. Buna göre öğrencilerin bu değere yönelik ortalama puanları ($\bar{x}$ =12,98) olduğu için adil olma değerine yönelik yüksek kazanım düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

4.2.3. Öğrencilerin Misafirperverlik Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri

Tablo 9

Misafirperverlik Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri

Maddeler	n	Minimum	Maximum	$\bar{x}$
M8	76	1	3	2,44

M16	76	1	3	2,68
M27	76	1	3	2,26
Toplam	76	3	9	7,39

Tablo 9 İncelendiğinde öğrencilerin misafirperverlik değerine yönelik olarak alabilecekleri en düşük toplam puan 3 ve en yüksek toplam puan 9'dur. Buna göre öğrencilerin bu değere yönelik ortalama puanları ($\bar{x}=7,3$) olduğu için misafirperverlik değerine yönelik yüksek kazanım düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

4.2.4. Öğrencilerin Hoşgörü Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri

Tablo 10

Hoşgörü Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri

Maddeler	n	Minimum	Maximum	$\bar{x}$
M9	76	1	3	2,57
M19	76	1	3	2,59
M25	76	1	3	2,69
Toplam	76	3	9	7,8

Tablo 10 İncelendiğinde öğrencilerin hoşgörü değerine yönelik olarak alabilecekleri en düşük toplam puan 3 ve en yüksek toplam puan 9'dur. Buna göre öğrencilerin bu değere yönelik ortalama puanları ($\bar{x}=7,8$) olduğu için hoşgörü değerine yönelik yüksek kazanım düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

4.2.5. Öğrencilerin Duyarlılık Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri

Tablo 11

Duyarlılık Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri

Maddeler	n	Minimum	Maximum	$\bar{x}$
M4	76	1	3	2,38
M14	76	1	3	2,53
M17	76	1	3	2,77
M28	76	1	3	2,71
Toplam	76	4	12	10,40

Tablo 11 İncelendiğinde öğrencilerin duyarlılık değerine yönelik olarak alabilecekleri en düşük toplam puan 4 ve en yüksek toplam puan 12'dir. Buna göre öğrencilerin bu değere yönelik ortalama puanları ($\bar{x}=10,40$) olduğu için duyarlılık değerine yönelik yüksek kazanım düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

4.2.6. Öğrencilerin Yardımseverlik Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri

Tablo 12

Yardımseverlik Değerine Yönelik Kazanım Düzeyleri

Maddeler	n	Minimum	Maximum	$\bar{x}$
M5	76	1	3	2,44
M12	76	1	3	2,31
M18	76	1	3	2,72
M20	76	1	3	2,68
M22	76	1	3	2,27
M24	76	1	3	2,34
Toplam	76	6	18	14,78

Tablo 12 İncelendiğinde öğrencilerin yardımseverlik değerine yönelik olarak alabilecekleri en düşük toplam puan 6 ve en yüksek toplam puan 18'dir. Buna göre öğrencilerin bu değere yönelik ortalama puanları ($\bar{x}=14,78$) olduğu için yardımseverlik değerine yönelik yüksek kazanım düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt problemine yönelik olarak çalışma grubunda yer alan gönüllük esasına dayalı olarak 8 öğrenci ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin Suriyeliler bağlamında sosyal bilgiler öğretim programında yer alan saygı, adil olma, misafirperverlik, hoşgörü, duyarlılık, yardımseverlik değerlerine ilişkin görüşleri derinlemesine araştırılmıştır.

4.3.1. Katılımcıların Suriyeliler Bağlamında Saygı Değerine Yönelik Görüşleri

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerden ilk olarak Suriyeliler bağlamında saygı değerine yönelik görüşleri sorulmuştur. Sorular saygı değerine yönelik farklılıklara saygı ve hak ve özgürlüklere saygı değerlerine yönelik olmuştur. Farklılıklara saygı değerine yönelik: “Suriyeli bir bireyin sizden farklı bir dil konuşması, farklı bir kültür ve ırktan olması hakkında ne düşünüyorsun?” sorusu, Hak ve özgürlüklere yönelik olarak: “Bu farkların olması, Suriyeli için temel insani hak ve özgürlüklere ulaşmasında bir engel olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Bu bağlamda, öğrencilerin verdiği cevaplar analiz edilmiş ve “farklılıklara saygı”, “hak ve özgürlüklere saygı” temaları altında kodlanarak Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13

Suriyeliler Bağlamında Saygı Değerine Yönelik Görüşler

Kategoriler	Olumlu kodlamalar		Olumsuz Kodlamalar		Toplam	
	f	%	f	%	F	%

Farklılıklara Saygı	40	55	7	9	47	64
Hak ve Özgürlüklere Saygı	17	24	9	12	26	36
Genel Toplam	57	79	16	21	73	100

Tablo 13 incelendiğinde, öğrencilerin saygı değerine yönelik olarak cevaplarının “Farklılıklara Saygı” (%64) ve “Hak ve Özgürlüklere Saygı” (%36) olmak üzere iki kategoride kümelendiği görülmektedir. Bunlardan öğrencilerin Farklılıklara Saygı kategorisi ile ilgili olarak (%55) olumlu görüşe sahip oldukları ve (%9) ise olumsuz görüşe sahip oldukları görülmüştür. Hak ve Özgürlüklere Saygı kategorisi ile ilgili olarak ise öğrencilerin %24 olumlu görüşe sahip oldukları ve %12 olumsuz görüşe sahip oldukları görülmüştür. Farklılıklara Saygı değerine yönelik öğrencilerin olumlu ifadelerine bazı örnekler şu şekildedir:

“Herkesin sonuçta farklı bir dili, kültürü, dini var. Bunlar işte herkesin farklılıklar oluyor. Bunlara saygı duymamız gerekiyor. Sonuçta bunlar bizim farklılıklarımız.” (Zeynep). “Kötü bir şey olmuyor, rahatsız olmuyorum, farklı bir kültür tanımış oluyorum.

“Biz de Müslümanız, insanız. (Erdem). “Peygamber efendimizin de dediği gibi Arap’ın Arap olmayana Arap olmayanın Arap’a üstünlüğü yoktur. Saygı duymalıyız bence.” (Hakan). “Onlar konuşuyorlar ama ben onların dediklerini anlamıyorum. Aklımdan kötü bir şey geçmez, farklı bir dil kullanmalarından rahatsız olmuyorum” (Burcu).

Farklılıklara Saygı değerine yönelik öğrencilerin olumsuz ifadelerine bazı örnekler şu şekildedir:

“Farklı dilleri var biz gidip konuşmak istediğimiz zaman Türkçe anlamıyorlar. Bu yüzden yanlış anlayıp kendi dillerinde hakaret edebiliyorlar. İletişim kurmakta zorlanıyorum.” (Sibel). “Genelde oyun çevrelerini almıyorlar dışlıyorlar Dil

yönünden farklılıklar oldukları için. Hakaret ettiklerini düşünüp oyuna almıyorlar” (Zeynep).

Analiz edilen dokümanların 17’inde (%24) öğrenciler Suriyelilerin hak ve özgürlüklerine saygı gösterilmesi gerektiğini belirten görüşler bildirmişlerdir. Analiz edilen dokümanların 9’unda (%12) öğrenciler “farklılıklara saygı” ya yönelik olumsuz görüş bildirmişlerdir. Bu yönde ifadelerin yer aldığı dokümanlardan bazı olumlu ve olumsuz yönde örnek görüşler şu şekildedir:

“Suriyelilerin temel hak ve özgürlüklerinde sınır olmaması gerektiğini düşünüyorum.” (Burcu). “Bizim ülkemizde yaşadıkları için bizim insanımızla aynı haklara ve özgürlüklere sahip olmalılar sınır olmamalıdır.” (Sibel). “Bence eşit olmalıyız o da insan biz de insanız. Düşmanımız gibi görmemeliyiz kanun önünde herkes eşittir.” (Hakan).

İncelenen dokümanda hak ve özgürlüklere saygı yönünde olumsuz örnek görüşler şu şekildedir:

“Ülkemize göç ettikten sonra bizim de kişisel hak ve özgürlüklerimiz de sınırlamalar oldu. Onlar kendi ülkelerini bırakıp, bizim ülkemize geldikleri için onların da hakları özgürlüklerine sınırlamalar oldu. Oradaki yasalara değil, buradaki yasalara uymak zorunda kaldılar o yüzden hakların ve özgürlüklerin de sınırlamalar getirildi.” (Zeynep). “Temel hakkı, özgürlükleri olmalı ama bir yere kadar yani bir sınır olmalı.”(Figen).

Suriyeliler bağlamında saygı değerine ilişkin öğrencilerin görüşlerinin genel bir değerlendirmesi yapılmak istendiğinde, öğrencilerin farklılıklara saygı ve hak ve özgürlüklere saygı değerlerinin Suriyeliler bağlamında %79 oranında kazanıldığı belirlenmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu Suriyelilerin farklı kültür, dil, din ve davranış alışkanlıklarından dolayı ayırım yapmadıklarını ifade etmiştir. Öğrenciler Suriyelilerin hak ve özgürlüklerinin kendileri gibi insan ve Müslüman oldukları için sınırlı olmaması, eşit olması gerektiği görüşünü belirtmiştir.

4.3.2. Katılımcıların Suriyeliler Bağlamında Adil olma Değerine Yönelik

Görüşleri

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerden ikinci olarak Suriyeliler bağlamında adil olma değerine yönelik görüşleri sorulmuştur. Adil olma değerine yönelik günlük yaşamlarıyla ilişkilendirilen soruda: “Suriyeli akranınızla birlikte eşit olarak emek verdiğiniz grup çalışmasında aynı ölçüde değerlendirilmeniz konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 14

Suriyeliler Bağlamında Adil olma Değerine Yönelik Görüşler

Değer	Olumlu görüşler		Olumsuz görüşler	
	f	%	f	%
Adil olma	17	100	0	0
Toplam	17	100	0	0

Tablo 14’de görüldüğü gibi öğrencilerin adil olma değerine yönelik olarak cevaplarının tamamı (%100) olumlu olarak ifade edildiği görülmektedir. Bu yönde ifadelerin yer aldığı dokümanlardan örnek görüşler şu şekildedir:

“Suriyeli arkadaşım da en az benim kadar emek sarf etmişse, ikimizin de yüksek puan alması gerekiyor. Arkadaşlarımdan düşündüğü gibi düşünüyorum. Kim ne kadar emek verdiyse ona göre puan almalı adaletli olmalı. Bulunduğu, ırk, dil, o dille ilgili alakalı değil, emeğine göre değerlendirilmeli” (Sibel). “Mesela hocamız 4-5 kişilik bir grup olmamızı istedi. Arada iki tane Suriyeli var. Herkes emek verdiyse, hocamız onlar Suriyeli diye bize 90, onlara 100 verdiyse, olmaz. Herkes eşit olmalı. Düşük verilirse, o da bir haksızlık olur.” (Hakan). “Bence, kimler ne emek harcadıysa hoca onu vermeli. Aynı projeyi yaptıysak aynı puan almalıyız. Eksi puan verilmişse haksızlık olur.” (Ulaş).

Suriyeliler bağlamında adil olma değerine ilişkin öğrencilerin görüşlerinin genel bir değerlendirmesi yapılmak istendiğinde, Öğrencilerin tamamı Suriyelilerin farklı kültür, dil, ırktan olmalarına rağmen adil davranılması gerektiği görüşünü savunmuşlardır.

4.3.3. Katılımcıların Suriyeliler Bağlamında Misafirperverlik Değerine Yönelik Görüşleri

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerden üçüncü olarak Suriyeliler bağlamında misafirperverlik değerine yönelik görüşleri sorulmuştur. Misafirperverlik değerine yönelik: “Suriyelilerin Türkiye’de geçici oldukları ve misafir oldukları söyleniyor, buna göre, onlara nasıl davranmak gerektiğini düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar Tablo 15’de belirtilmiştir.

Tablo 15

Suriyeliler Bağlamında Misafirperverlik Değerine Yönelik Görüşler

Cevap türleri	f	%
Türk halkı misafirperverdir	3	12
Misafirperverlik	13	52
Savaş mağduriyeti	9	36
Toplam	25	100

Tablo 15 incelendiğinde, öğrencilerin misafirperverlik değerine yönelik olarak cevaplarının “Türk halkı misafirperverdir” (%12), “misafirperverlik” (%52) ve (savaş mağduriyeti) olmak üzere üç kategoride kümelendiği görülmektedir. Bunlardan öğrencilerin Türk halkı misafirperverdir kategorisi ile ilgili olarak (%12) olumlu görüşe sahip oldukları görülmüştür. Misafirperverlik kategorisi ile ilgili olarak ise öğrencilerin %52 olumlu görüşe sahip oldukları ve savaş mağduriyeti kategorisiyle ilgili olarak %36 olumlu görüşe sahip oldukları görülmüştür. Türk halkı misafirperverdir kategorisine yönelik öğrencilerin olumlu ifadelerine bazı örnekler şu şekildedir:

“Türk halkı misafirperver bir toplumuz. İster içerden bir yerden bir yere gelenler olsun ister dışarıdan, misafirperverlik yönümüzü gösteriyoruz. Misafirperverlik yönümüz göstererek onlara iyi anlar yaşatarak, ülkelerine geri gönderebiliriz” (Sibel).

Öğrencilerin ifadelerinin (%52) “Misafirperverlik” vurgusu yapılarak bu yönde davranılması gerektiği vurgusu yapılmıştır. Bu yöndeki örnek cümleler şu şekildedir:

“Onlar misafir olarak geldi bizim de misafirperverlik yanımızı göstermemiz lazım. Suriyelilere karşı iyi hoşnut davranmamız gerekiyor” (Zeynep). “Onlara iyi davranmalıyız nasıl ki bizim eve bir misafir geliyorsa. Onlara öyle davranmalıyız, kötü davranmamalıyız nasıl gerekiyorsa, ama iyi şekillerde davranmamız gerekiyor.” (Erdem). “İyi şekilde davranmalıyız, ister savaş olsun ister olmasın, yine de iyi davranmalıyız.” (Namık).

Öğrencilerin ifadelerinin (%36) “Savaş mağduriyeti” vurgusu yapılarak Suriyelilere bu yönde davranılması gerektiği vurgusu yapılmıştır. Bu yöndeki örnek cümleler şu şekildedir:

“Savaştan geldiler, savaşta akrabalarını eşyalarını kaybettiler. Onlar için çocukları için kötü bir anı oldu. Onlara iyi şeyler güzel anlar yaşatarak gönderebiliriz.” (Zeynep). “Farklı dilden farklı kültürden, ırktan kimseler. Bir savaş oldu psikolojileri bozuldu. Biz onlara iyi davranabilirsek bu süreçte psikolojilerini toparlayabilirler” (Burcu). Onlar zorlu şartlardan geldikleri için gıdaları eksik olabilir, giyecekleri olmayabilir. Eskileri değil de yeni gibi olanları vermemiz gerekiyor. Onlar gidene kadar bazı ihtiyaçlarını gidermemiz gerekiyor. (Figen).

Suriyeliler bağlamında misafirperverlik değerine ilişkin öğrencilerin görüşlerinin genel bir değerlendirmesi yapılmak istendiğinde, Öğrenciler Türk halkının misafirperver olduğu, Suriyelilerin savaş mağduru oldukları için misafirperver davranarak onlara iyi davranılması, hoşnut tutulması gerektiği vurgusunu yapmışlardır.

4.3.4. Katılımcıların Suriyeliler Bağlamında Hoşgörü Değerine Yönelik Görüşleri

Görüşmeye katılan öğrencilerden dördüncü olarak Suriyeliler bağlamında Hoşgörü değerine yönelik görüşleri sorulmuştur. Hoşgörü değerine yönelik: “Suriyelilerin dillerini anlamamamız, farklı kültürel davranış ve alışkanlıklarının olması hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu bağlamda, öğrencilerin verdiği cevaplar Tablo 16’da analiz edilmiştir.

Tablo 16

Suriyeliler Bağlamında Hoşgörü Değerine Yönelik Görüşler

Değer	Olumlu görüşler		Olumsuz görüşler		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Hoşgörü	15	75	5	25	20	100
Toplam	15	75	5	25	20	100

Tablo 16’da görüldüğü gibi öğrencilerin hoşgörü değerine yönelik olarak cevaplarının (%75) olumlu olarak ifade edildiği görülmektedir. Öğrencilerin görüşlerinin (%15) hoşgörü değerine yönelik olumsuz olarak ifade edildiği görülmektedir. Buna göre hoşgörü değerine yönelik olumlu ifadelerin örnekleri şu şekildedir:

“Farklı dil olduğundan zorluk çekiyoruz ama birbirimize hoşgörüyle davranırsak, bir zorluk olacağını düşünmüyorum.” (Sibel). “Biz ayrı bir ülkenin çocuklarıyız, onlar ayrı ülkenin çocukları, sonuçta herkes bir kültüre uymak zorunda değil. Onların kültürü ayrı bizim kültürümüz ayrı. İyi bir dostluk kurarsak hem ayrı bir dil hem ayrı bir kültür öğrenebiliriz onlar içinde aynı şekilde.” (Burcu). “Bu onlara özgü bir şey bize özgü olan bizim kendi kıyafetlerimizdir. Burada sorun edecek hiçbir şey yok.” (Erdem). “Bence herkesin gelenek göreneklerine saygı duymalıyız. Herkesin ayrı oluyor, ülkeden ülkeye değişiyor. Ondan dolayı saygı duymalıyız.” (Ulaş).

Öğrencilerin görüşlerine göre hoşgörü değerine yönelik olumsuz örnek görüşler şu şekildedir:

“Onlar hastaneye gittiklerinde aynı dili kullanmadıkları için zorluk çekiyorlar.”
(Erdem).“Bazı Suriyeli kadınlar başlarını farklı kapatıyor. Öyle kapattıkları için, kimisi aaa bak bu Suriyeli diye şey yaptıklarını gördüm. Ben bu davranışın güzel bir şey olarak görmüyorum” (Sibel).

Suriyeliler bağlamında hoşgörü değerine ilişkin öğrencilerin görüşlerinin genel bir değerlendirmesi yapılmak istendiğinde, öğrencilerin hoşgörü değerinin Suriyeliler bağlamında %75 oranında görüşlerinin olumlu olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu, Suriyelilerin farklı dil, kültür, ırk, kılık/ kıyafet, farklı davranış alışkanlıkları sebebiyle hoşgörüyle karşılanması gerektiğini belirtmişlerdir. Olumsuz ifade edilen görüşlerde öğrenciler farklı dil ve kıyafet konusuna ilişkin vurgu yapmışlardır.

4.3.5. Katılımcıların Suriyeliler Bağlamında Duyarlılık Değerine Yönelik Görüşleri

Görüşmeye katılan öğrencilerden beşinci olarak Suriyeliler bağlamında duyarlılık değerine yönelik görüşleri sorulmuştur. Duyarlılık değerine yönelik: “Suriyeli bir bireyi mutsuz/üzgün gördüğünüzde ne yaparsınız?” sorusu yöneltilmiştir. Bu bağlamda, öğrencilerin verdiği cevaplar Tablo 17’de analiz edilmiştir.

Tablo 17

Suriyeliler Bağlamında Duyarlılık Değerine Yönelik Görüşleri

Değer	Olumlu görüşler		Olumsuz görüşler		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Duyarlılık	16	84	3	16	19	100
Toplam	16	84	3	16	19	100

Tablo 17’de görüldüğü gibi öğrencilerin duyarlılık değerine yönelik olarak cevaplarının (%84) olumlu olarak ifade edildiği görülmektedir. Öğrencilerin görüşlerinin (%16)

duyarlılık değerine yönelik olumsuz olarak ifade edildiği görülmektedir. Buna göre duyarlılık değerine yönelik olumlu ifadelerin örnekleri şu şekildedir:

“İlk önce niçin mutsuz olduğunu sorarım. Ben onun anlıyorsam o da beni anlıyorsa uygun bir dille sorarım. Benim yapacağım bir şey varsa yardım ederim. Yoksa polisi arar, onlara söylerim.” (Burcu). “Ben gördüğüm zaman üzülürüm tabii ki. Elimden gelen bir şey ise ailemle beraber yardım edebilirim.” (Figen). “Çocuk bisikletten düşse, yardım ederim mesela. Polisi ararım, ambulansı ararım, sıkıntılı bir durum varsa, dilini bilmiyorsam beden dili kullanırım. Onlar öyle davranmak lazım.” (Hakan).

Öğrencilerin görüşlerine göre duyarlılık değerine yönelik olumsuz örnek görüşler şu şekildedir:

“Ne yalan söyleyeyim valla. İlk gördüğümde önce takmam ama içim acır.”(Erdem).

“Görmezden gelirim ama üzülürüm yine de. Sormam, ama üzülürüm.” (Nazım).

“Başta yardım etmem ama bir daha aynı durumda varsa yardım ederim.” (Ulaş).

Suriyeliler bağlamında duyarlılık değerine ilişkin öğrencilerin görüşlerinin genel bir değerlendirmesi yapılmak istendiğinde, öğrencilerin duyarlılık değerinin Suriyeliler bağlamında %84 oranında görüşlerinin olumlu olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin çoğu, Suriyelilerin üzgün, mutsuz veya yardıma ihtiyaçları olduklarını gördüklerinde kayıtsız kalamayacaklarını belirtmişlerdir.

4.3.6. Katılımcıların Suriyeliler Bağlamında Yardımseverlik Değerine Yönelik Görüşleri

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilere sorulan altıncı soruda Suriyeliler bağlamında yardımseverlik değerine yönelik görüşleri sorulmuştur. Yardımseverlik değerine yönelik günlük yaşamlarıyla ilişkilendirilen soruda: “Suriyeli bir akranının ödev/ders notu gibi ihtiyaç duyduğu bir konuda yardım etme konusunda ne düşünürsünüz?” sorusu yöneltmiştir. Bu bağlamda, öğrencilerin verdiği cevaplar Tablo 18’de analiz edilmiştir.

Tablo 18

Suriyeliler Bağlamında Yardımseverlik Değerine Yönelik Görüşler

Değer	Olumlu görüşler		Olumsuz görüşler	
	F	%	f	%
Yardımseverlik	12	100	0	0
Toplam	12	100		

Tablo 18’de görüldüğü gibi öğrencilerin yardımseverlik değerine yönelik olarak cevaplarının tamamı (%100) olumlu olarak ifade edildiği görülmektedir. Bu yönde ifadelerin yer aldığı dokümanlardan örnek görüşler şu şekildedir:

“Eğer çözebileceğim bir sorunsu elimden geleni yapmaya çalışırım. Eğer ben yapamazsam da anneme ya da onun annesine söylerim. Yardım bulmaya çalışırım.” (Zeynep).

“Ayrı dersler işliyorlar anlamayabilirler, O’nun dediğini anlıyorsam o da benim dediğimi anlıyorsa yardım edebilirim.” (Burcu). “Mesela matematik dersi düşükse, anlatırım. Bizim eve getirir çalıştırırım yapamıyorsan başka arkadaşşıma söylerim çözüm ararım.” (Hakan). “Çözüm bulmaya çalışırım sonuçta onu sorunuyla baş başa bırakmam yardım ederim.” (Sibel).

Suriyeliler bağlamında yardımseverlik değerine ilişkin öğrencilerin görüşlerinin genel bir değerlendirmesi yapılmak istendiğinde, Öğrencilerin tamamı Suriyelilerin karşılaştıkları zor durumlarda yardım edilmesi gerektiği görüşünü belirtmişlerdir.

4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü alt problemine yönelik olarak çalışma grubunda yer alan gönüllük esasına dayalı olarak 8 öğrenci ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin Suriyelilere yönelik görüşleri derinlemesine araştırılmıştır.

4.4.1. Suriyelilerin Ülkemize Göç Etmeleri Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?

Sorusunun Analizi

Görüşmenin ilk bölümünün birinci sorusunda öğrencilere Suriyeli göçü hakkında düşünceleri soruldu. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19

Suriyeli Göçü Hakkındaki Görüşler

Kategoriler	f	%
Hayatı zorlaştıran	8	50
Kültürel çatışma	6	38
Empati	2	12
Toplam	16	100

Bu bağlamda öğrenciler Suriyelilerin ülkemize göçlerine yönelik ifadelerinde elde edilen veriler “Hayatı zorlaştıran”, (%50) “Kültürel çatışma” (%38) ve “Empati” (%12) kategorileriyle kümelendirilmiştir. Buna göre öğrencilerin ifadelerini %50’si “Hayatı zorlaştıran” kategorisi altında görüş bildirmişlerdir. Bu yönde ifadelerin yer aldığı dokümanlardan örnek görüşler şu şekildedir:

“Başlarına gelen kötü bir durum başka ülkeye gelmek zorunda kaldılar. Onlar için üzücü bir durum. Patlamalar falan zor bir durum Allah hiç kimsenin başına getirmesin.” (Burcu). “Suriyeliler için çok zor bir durum, tanımadığı kişilerin arasındalar zorluk çekebilirler” (Zeynep). “Aynı dini aynı kültürü paylaşıyoruz ama hepsini Türkiye aldı, başka ülkelerde alabilirdi. Gemilere binip, botlara binip boğulan ölenler oldu.” (Namık).

“Savaş mağduriyeti” kategorisine yönelik öğrencileri ifadelerinden bazı örnekler şu şekildedir:

“Farklı bir dil, farklı bir ülkeye farklı bir kültür olduğu için zorluk çekiyorlar. Yani onlar geldikten sonra bize de zorluklar oldu. Bilmediğimiz kişilerle farklı bir toplumla aynı mahalleyi paylaşıyoruz, belki aynı apartmanı, bizim için de zorluklar oldu onlar için de zorluklar oldu.” (Sibel). “Onlar için zor bir durum. Dilleri farklı, bu yüzden bazı yerlerden dışlanıyorlar.” (Erdem). “Kendi ülkelerindeki düzeni oluşturmadıkları için burada dışlanıyorlar” (Ulaş).

“Empati” kategorisine yönelik öğrencileri ifadelerinden bazı örnekler şu şekildedir:

“İnsanlı olmamız lazım. Empati kurmamız lazım. Sonuçta onlar da kardeşimiz.” (Hakan). “Başka ülkeye gelmek zorunda kaldılar onlar için üzücü bir durum. Bizim ülkemizin başına da gelebilir.” (Sibel).

Suriyeli göçüyle ilgili sorulara verilen yanıtları genel olarak değerlendirmek gerekirse, öğrencilerin bir kısmı, Suriyeli göçü hakkındaki düşüncelerini savaşta yaşadıkları zorluklar ve göç ettikten sonraki karşılaştıkları güçlükleri belirterek açıklamışlardır. Öğrencilerin bir kısmı ise Türkiye’ye göç ettikten sonraki süreçte kültürel farklılıkların neden olduğu bazı dışlanma ve zorluklara vurgu yaparak açıklamıştır. Bir kısmı ise Suriyeli göçüyle birlikte yaşanan olaylara empatiyle yaklaşılması gerektiğine vurgu yapmıştır.

4.4.2.Türkiye’de Bulunmalarının Olumlu/Olumsuz Yanları Nelerdir?

Sorusunun Analizi

Görüşmenin ilk bölümünün ikinci sorusunda öğrencilere Suriyelilerin Türkiye’de bulunmalarının olumlu/olumsuz yanları soruldu. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 20’te verilmiştir.

Tablo 20

Suriyelilerin Türkiye’de Bulunmalarının Olumlu/Olumsuz Yanları

Kategoriler	f	%
Kültürel farklılık	5	25

Yaşamsal Etkiler	10	50
Ekonomik yük	5	25
Toplam	20	100

Öğrencilerin Suriyelilerin ülkemize göçlerine yönelik görüşlerinden elde edilen veriler “Kültürel farklılık” (%25), “Yaşamsal etkiler” (%50) ve “Ekonomik yük” (%25) kategorileriyle kümelendiği görülmüştür. “Kültürel farklılık” kategorisine yönelik öğrencileri ifadelerinden bazı örnekler şu şekildedir:

“Türkiye’de olmanın olumlu yanları, yeni kültürler, yeni diller öğreniyorlar. Yeni çevrelere ediniyorlar. Olumsuz yönün ise dışlanıyorlar sürekli” (Zeynep). “Olumlu olarak yeni kültürler öğreniyoruz.” (Figen). “Olumlu yönleri farklı kültürler farklı insanlarla tanıştık öyle.” (Hakan).

“Yaşamsal etkiler” kategorisine yönelik öğrencileri ifadelerinden bazı örnekler şu şekildedir:

“Bazı devletler, Suriyelileri kabul etmiyor. Buraya gelmeleri onlar için bir avantaj geleceklerinin burada kurabilirler.” (Burcu). “Onlar açısından orada ölmek yerine gelip burada kalıyorlar. Bu yüzden burada yaşıyorlar” (Zeynep). “Onlara biz kapımızı açtık. Biz onlara iyi davranalım ki, bizim başımıza öyle bir şey geldiğinde onlar da iyi davransın.” (Erdem).

“Ekonomik yük” kategorisine yönelik öğrencileri ifadelerinden bazı örnekler şu şekildedir:

“Türkiye’de geçim sıkıntısı belli. Zor, geçim sıkıntısı. Yani gelmeleri iyi olmadı. Trafikte görüyoruz dileniyorlar.” (Namık). “Gittikçe nüfus artışı oluyor. Ekonomik olarak da yük oluyorlar.” (Figen). “Olumsuz olarak işsizlik zaten çok daha da oldu.” (Ulaş).

Suriyelilerin Türkiye’de bulunmalarıyla ilgili soruya verilen yanıtların genel olarak değerlendirilmesi gerekirse, öğrencilerin bir kısmı, Suriyelilerin uyum sorunuyla karşılaştıklarını dışlandıklarını aynı zamanda olumlu olarak karşılıklı kültürel etkileşim yaşadıklarına vurgu yapmışlardır. Öğrencilerin bir kısmı ise, Suriyelilerin savaş

koşullarından sonra Türkiye’de yaşam elde ettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin geri kalan kısmı ise Suriyelilerin Türkiye’ye ekonomik olarak yük olduklarını belirtmişlerdir.

4.4.3. Suriyelilerle Aynı Mahalle Aynı Sokak, Aynı Binayı Paylaşmak Hakkında Ne Düşünüyorsunuz? Sorusunun Analizi

Görüşmenin ilk bölümünün üçüncü sorusunda Suriyelilerle aynı mahalle aynı sokak, aynı binayı paylaşmak hakkında düşünceleri soruldu. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21

Suriyelilerle Aynı Mahalle Aynı Sokak, Aynı Binayı Paylaşmak

Kategoriler	Olumlu görüşler	f	%	Olumsuz görüşler	f	%	Toplam	f	%
Değer açısından		6	30		10	50		16	80
Çevre açısından		0	0		4	20		4	20
Toplam		6	30		14	70		20	100

Tablo 21 Suriyelilerle aynı mahalle, aynı sokak, aynı binada yaşamaya yönelik olarak cevaplarının “Değer açısından” (%80) ve “Çevre açısından” (%20) olmak üzere iki kategoride kümelendiği görülmektedir. Bunlardan öğrencilerin Değer açısından kategorisi ile ilgili olarak (%30) olumlu görüşe sahip oldukları ve (%50) ise olumsuz görüşe sahip oldukları görülmüştür. Çevre açısından kategorisi ile ilgili olarak ise öğrencilerin (%0) olumlu görüşe sahip oldukları ve (%20) olumsuz görüşe sahip oldukları görülmüştür. Değer açısından kategorisine yönelik öğrencilerin olumlu ifadelerinden bazı örnekler şu şekildedir:

Bizim açımızdan olumlu olumsuz yönleri de var. Ama olumsuzları yok sayıp da aynı ortamı paylaşabiliriz. Yani sonuçta aralarında iyiler de oluyor, iyi davranıp, hakkıyla para kazananlar da var. Bizim mahallede de var. Şu ana kadar hiçbir sıkıntı

yaşamadık biz onlara nasıl karşılık davranıyorsak onlar da öyle davranıyor. İyi yaklaşanları iyi yaklaşıyorlar, kötü yaklaşanları onlarda kötü davranıyor.” (Sibel).

“Onların dışarıda kalmasından iyidir. Onlara yardımda bulunuyoruz.” (Burcu).

Değer açısından kategorisine yönelik öğrencilerin olumsuz ifadelerinden bazı örnekler şu şekildedir:

“Kötülükler de hırsızlıklar yapanlar oluyor.” (Sibel). “Olumsuz yönleri, hırsızlık yapmaları çok kötü, Türk çocuklarına bulaşıyorlar. Ondan sonra çete gibi toplanmaları çok kötü, yanlarında bıçak taşıyorlar, Türk çocuklarından haraç topluyorlar.” (Hakan).

Çevre açısından kategorisine yönelik öğrencilerin olumsuz ifadelerinden bazı örnekler şu şekildedir:

“Herkes yattığı zaman onlar yatmıyorlar çocukları, kendileri, hepsi dışarıda ağlıyorlar bağıyorlar. Bizim binaya gelip ayakkabıları çalıyorlar. Bu yüzden millet rahatsız. Bir keresinde kendi evlerini yakmışlardı, kibrit ile çocuklar yapmıştı” (Erdem). “Çöplerini çöp kutusuna atmıyorlar çevreyi, doğayı kirletiyorlar.” (Figen).

Suriyelilerle aynı mahalle, sokak, binayı paylaşmaya yönelik soruya verilen yanıtların genel olarak değerlendirilmesi gerekirse, öğrencilerin büyük bir kısmı, çevreye zara verdikleri, hırsızlık gibi kötü davranışlarda bulundukları için olumsuz görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı ise bazı olumsuzluklara rağmen aralarında dürüst ve iyi insanların varlığına dikkat çekmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde bulgulardan elde edilen sonuçlar yazılmış, diğer benzer çalışmalar ile karşılaştırılmış ve ulaşılan sonuçlara yönelik öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırma, ortaokul öğrencilerinin Suriyelilere yönelik görüşlerini ve öğrencilerin Suriyeliler bağlamında sosyal bilgiler öğretim programında yer alan saygı, adil olma, misafirperverlik, hoşgörü, duyarlılık, yardımseverlik değerlerinin kazanım düzeylerini belirlemiştir. Bu çalışmanın bulgularından hareketle ortaya çıkan sonuçlar, nicel sonuçlar, nitel sonuçlar ve nicel sonuçlarla nitel sonuçların karşılaştırılması olarak üç alt başlık altında ele alınmıştır.

5.1.1. Nicel Bulgulara Yönelik Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın birinci alt probleminde; “Öğrencilerin Suriyeliler bağlamında bazı değerlerin (saygı, adil olma, misafirperverlik, hoşgörü, duyarlılık, yardımseverlik) kazanım düzeyleri nedir?” incelenmiştir. Öğrencilerin bu değerlere yönelik olarak kazanım düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Keskin vd., (2012)’nin değer kazanım düzeyini belirlemek için yaptıkları çalışmada, hoşgörü, saygı, yardımseverlik değerlerinin

kazanım düzeylerini belirlemek için geliştirdikleri değer kurgularından elde elden bulgular ile benzerlik göstermektedir. Baydar (2009), ilkokul beşinci sınıf öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırmalarında, öğrencilerin sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında belirlenen değerlere yeterli düzeyde sahip olduklarını belirlemiştir.

Araştırmanın ikinci alt probleminde öğrencilerin “saygı, adil olma, misafirperverlik, hoşgörü, duyarlılık ve yardımseverlik” değerlerine yönelik kazanım düzeyleri ayrı ayrı incelenmiştir. Bu bulgulardan hareketle, öğrencilerin saygı değerine yönelik olarak alabilecekleri en düşük toplam puan 7 ve en yüksek toplam puan 21’dir. Buna göre öğrencilerin bu değere yönelik ortalama puanları ($\bar{x}=17,02$) olduğu için saygı değerine yönelik yüksek kazanım düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci alt problemin bulgularından hareketle adil olma değerine yönelik olarak alabilecekleri en düşük toplam puan 5 ve en yüksek toplam puan 15’dir. Buna göre öğrencilerin bu değere yönelik ortalama puanları ($\bar{x}=12,98$) olduğu için adil olma değerine yönelik yüksek kazanım düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Misafirperverlik değerine yönelik değerine yönelik olarak alabilecekleri en düşük toplam puan 3 ve en yüksek toplam puan 9’dur. Buna göre öğrencilerin bu değere yönelik ortalama puanları ($\bar{x}=7,39$) olduğu için misafirperverlik değerine yönelik yüksek kazanım düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin hoşgörü değerine yönelik olarak alabilecekleri en düşük toplam puan 3 ve en yüksek toplam puan 9’dur. Buna göre öğrencilerin bu değere yönelik ortalama puanları ($\bar{x}=7,86$) olduğu için hoşgörü değerine yönelik yüksek kazanım düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Duyarlılık değerine yönelik bulgulara gelindiğinde ise öğrencilerin alabilecekleri en düşük puan 4 ve en yüksek puan 12’dir. Buna göre öğrencilerin bu değere yönelik ortalama puanları ($\bar{x}=10,40$) olduğu için duyarlılık değerine yönelik yüksek kazanım düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yardımseverlik değerine yönelik bulgularda ise

öğrencilerin bu değer yönelik alabilecekleri en düşük puan 6 ve en yüksek puan 18'dir.

Buna göre öğrencilerin bu değere yönelik ortalama puanları ($\bar{x}=14,78$) olduğu için yardımseverlik değerine yönelik yüksek kazanım düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgularla, Akbaş (2004)'ün ortaokul son sınıf öğrencilerinin bazı değerlere (saygı, yardımseverlik, hoşgörü) ulaşma düzeylerini belirlemek için geliştirdiği ölçme aracından elde edilen bulgular benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda Keskin vd., (2012)'nin değer kazanım düzeyini belirlemek için yaptıkları çalışmada, hoşgörü, saygı, yardımseverlik değerlerinin kazanım düzeylerini belirlemek için geliştirdikleri değer kurgularından elde edilen bulgular ile benzerlik göstermektedir. Gömleksiz ve Cura (2011)'in öğrencilerin değerlere yönelik tutumlarının ortaya çıkarıldığı çalışmadan elde edilen bulgular da araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

5.1.2. Nitel Bulgulara Yönelik Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın üçüncü alt probleminde öğrencilerin Suriyeliler bağlamında “saygı, adil olma, misafirperverlik, hoşgörü, duyarlılık ve yardımseverlik” değerlerine yönelik görüşleri ayrı ayrı incelenmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin saygı değerine ilişkin olarak farklılıklara saygı ve hak ve özgürlüklere saygı olarak kategorilere ayrılan değerlerin Suriyeliler bağlamında %79 oranında kazanıldığı belirlenmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu Suriyelilerin farklı kültür, dil, din ve davranış alışkanlıklarından dolayı ayırım yapmadıklarını ifade etmiştir. Öğrenciler Suriyelilerin hak ve özgürlüklerinin kendileri gibi insan ve Müslüman oldukları için sınırlı olmaması, eşit olması gerektiği görüşünü belirtmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmede Suriyeliler bağlamında “adil olma” değerine ilişkin öğrencilerin görüşlerinin tamamı (%100) Suriyelilerin farklı kültür, dil, ırktan olmalarına rağmen adil davranılması gerektiği görüşünü belirtmişlerdir. Buna göre

öğrencilerin Suriyeliler bağlamında adil olma değerini kazanmış oldukları sonucuna ulaşılabilir.

Öğrencilerin Suriyeliler bağlamında misafirperverlik değerine yönelik görüşlerinden elde edilen sonuçlara gelindiğinde, öğrenciler, Türk halkı misafirperver olduğu için Suriyeliler savaş mağduru oldukları, büyük acılar, zorluklar ve yoksulluk çektikleri için onlara iyi davranmak, hoşnut tutmak ve misafirperver olmak gerektiği görüşünü belirtmişlerdir karşı misafirperver olmak gerektiğini görüşünü belirtmişlerdir. Bu göre öğrencilerin Suriyeliler bağlamında misafirperverlik değerini kazanmış oldukları sonucuna ulaşılabilir.

Suriyeliler bağlamında hoşgörü değerine ilişkin öğrencilerin görüşlerinin incelendiğinde öğrencilerin hoşgörü değerinin Suriyeliler bağlamında %75 oranında görüşlerinin olumlu olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu, Suriyelilerin farklı dil, kültür, ırk, kılık/kıyafet, farklı davranış alışkanlıkları sebebiyle hoşgörüyle karşılanması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu göre öğrencilerin Suriyeliler bağlamında hoşgörü değerini kazanmış oldukları sonucuna ulaşılabilir.

Öğrencilerin Suriyeliler bağlamında duyarlılık değerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, duyarlılık değerinin Suriyeliler bağlamında %84 oranında olumlu olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin çoğu, Suriyelilerin üzgün, mutsuz veya yardıma ihtiyaçları olduklarını gördüklerinde kayıtsız kalamayacaklarını belirtmişlerdir. Suriyeliler bağlamında yardımseverlik değerine ilişkin öğrencilerin görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin tamamı (%100) Suriyelilerin karşılaştıkları zor durumlarda yardım edilmesi gerektiği görüşünü belirtmişlerdir. Bu göre öğrencilerin Suriyeliler bağlamında duyarlılık ve yardımseverlik değerlerini kazanmış oldukları sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmadan elde edilen bulgularla, Kılcan (2013)'nın ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerleri, öğrenci görüşleriyle belirlemeyi amaçlayan çalışmasından elde edilen bulgular benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın dördüncü alt probleminde öğrencilerin Suriyelilerin ülkemize göç etmeleri, ülkemizde olmalarının olumlu/olumsuz yanları ve Suriyelilerle aynı mahalle, aynı sokak,

aynı binada oturmaya ilgili cevaplarından elde edilen bulgular incelenmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin bir kısmı Suriyeli göçü hakkındaki düşüncelerini savaşta yaşadıkları zorluklar ve göç ettikten sonraki karşılaştıkları güçlükleri belirterek açıklamışlardır. Öğrencilerin bir kısmı ise Türkiye'ye göç ettikten sonraki süreçte kültürel farklılıkların neden olduğu bazı dışlanma ve zorluklara vurgu yaparak açıklamıştır. Diğerleri ise Suriyeli göçüyle birlikte yaşanan olaylara empatiyle yaklaşılması gerektiğine vurgu yapmıştır. Suriyelilerin Türkiye'de bulunmalarıyla ilgili olarak olumlu olumsuz değerlendirmeler incelendiğinde, öğrencilerin bir kısmı, Suriyelilerin uyum sorunuyla karşılaştıklarını dışlandıklarını aynı zamanda olumlu olarak karşılıklı kültürel etkileşim yaşadıklarına vurgu yapmışlardır. Öğrencilerin bir kısmı ise, Suriyelilerin savaş koşullarından sonra Türkiye'de yaşam elde ettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin geri kalan kısmı ise Suriyelilerin Türkiye'ye ekonomik olarak yük olduklarını belirtmişlerdir. Suriyelilerle aynı mahalle, sokak, binayı paylaşmaya yönelik soruya verilen yanıtların incelendiğinde, öğrencilerin büyük bir kısmı, çevreye zarar verdikleri, hırsızlık gibi kötü davranışlarda bulundukları için olumsuz görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı ise bazı olumsuzluklara rağmen aralarında dürüst ve iyi insanların varlığına dikkat çekmiştir.

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) Türkiye'deki Suriyelilerin durumunu, Türk toplumuyla Suriyelilerin toplumsal uyum ve kabulünün incelendiği alan çalışmasında 6 ilde derinlemesine mülakatların bulguları; Türkiye'deki günlük yaşam üzerinde etki ve risklere rağmen Suriyelilere yönelik toplumsal kabul düzeyinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Erdoğan, 2015, s.125). Bu bakımdan araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

5.1.3. Nicel ve Nitel Bulgulara İlişkin Sonuçların Karşılaştırılması

Araştırmanın yönteminin karma yöntem (mixed - method) olması sebebiyle nicel ve nitel bulguların araştırmanın bulgular, sonuçlar ya da tartışma bölümünde karşılaştırması gerekmektedir. Bu çalışmada, karma yöntem desenlerinden aşamalı açıklayıcı desen

kullanılmıştır. Bu doğrultuda, önce nicel veriler toplanmış ve daha sonra nitel veriler toplanmıştır. Bu desen gereği nitel bulgular nicel bulguları yorumlamayı desteklemede kullanılmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın nicel ve nitel bulgulara dair sonuçlar aşağıda değerlendirilmiştir.

Araştırmanın nicel bulgularına göre öğrencilerin Suriyeliler bağlamında (saygı, adil olma, misafirperverlik, hoşgörü, duyarlılık, yardımseverlik) değerlerine yönelik alabilecekleri en düşük puan 28 ve en yüksek puan 84'dür. Buna göre öğrencilerin bu değerlere yönelik ortalama puanları ($\bar{x}=70,47$) olduğu için bu değerlere yönelik olarak kazanım düzeylerin üst düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmanın nitel bulgularına göre öğrencilerin Suriyeliler bağlamında (saygı, adil olma, misafirperverlik, hoşgörü, duyarlılık, yardımseverlik) değerlerine yönelik görüşlerinden elde edilen bulgulara göre saygı değerine yönelik olarak %79, adil olma değerine yönelik olarak %100, misafirperverlik değerine yönelik %100, hoşgörü değerine yönelik olarak %75, duyarlılık değerine yönelik olarak %84, yardımseverlik değerine yönelik olarak %100 oranında olumlu görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu göre öğrencilerin Suriyeliler bağlamında belirtilen değerlerin kazanmış oldukları, nitel bulguların, nicel bulguları desteklediği sonucuna ulaşılabilir.

5.2. Öneriler

Bu araştırmada öğrencilerin Suriyelilere yönelik görüşleri ve Suriyeliler bağlamında bazı değerlerin kazanım düzeyleri incelenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayanılarak bazı öneriler sunulmuştur.

1. Araştırma Adıyaman ilinin Suriyelilerin yoğunlukta olduğu bir mahallenin ortaokulunda elde edilen bulgularla sınırlıdır. Suriyelilerin yoğunlukta olduğu farklı bölgelerde araştırmalar yapılarak daha ayrıntılı sonuçlar elde edilebilir.

2. Bu araştırmada Suriyeliler bağlamında değer kazanım düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Farklı olgular bağlamında değer kazanım düzeylerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar önerilebilir.
3. Farklı sosyo - ekonomik düzeydeki okullarda Suriyeliler bağlamında değer kazanım düzeyleri belirlenebilir.
4. Bu çalışmada saygı, adil olma, misafirperverlik, hořęörü, duyarlılık, yardımseverlik değerlerine yönelik araştırmalar yürütölmüştür. Buna göre sosyal bilgiler programında yer alan farklı değerlere yönelik araştırmaların yürütölmesi önerilebilir.
5. Bu araştırmada çalışılan gruptan daha büyük örneklemlerle Suriyelilere yönelik görüşleri ortaya koyacak çalışmalar yapılabilir.
6. Suriyeliler bağlamında, sosyal bilgiler programında yer alan iletişim, karar verme, empati, eleştirel düşünme gibi becerilerin araştırılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.
7. Öğrencilerin Suriyelilere yönelik görüşlerini etkileyen faktörlere (aile, çevre, medya, başından geçen olay vb.) yönelik araştırmalar yapılabilir.
8. Suriyelilerin yaşadığı ve sorunlar yaşanan (olay çıkan) yerlerde araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- AFAD. (2013). *Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar saha araştırması sonuçları*. Ankara: T.C. Başbakanlığı.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 37(2), 61-82.
- Balcı, A. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknikler ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Balcı, N. (2008). *İlköğretim 6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin etkililiği*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Benhabib, S. (2006). *Ötekilerin hakları yabancılar, yerliler, vatandaşlar*. İstanbul: İletişim.
- Casles, J. Miller, M. (2006). *The age of migration*. <http://www.age-of-migration.com/pdf> sayfasında erişilmiştir.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed method approaches*. London: SAGE Publications.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Ç.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(2), 77-96.
- Doğanay, A. (2012). Sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk (Ed.), *Değerler eğitimi*. (s.226-254). Ankara: Pegem Akademi.

- Doğanay, H., Özdemir, Ü., Şahin, F. Ş., (2011). *Genel beşeri ve ekonomik coğrafya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Dilmaç, B. (2012). *İnsanca değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 55-72.
- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: toplumsal kabul ve uyum araştırması*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Erdoğan, M., & Kaya A. (Eds). (2015). *Türkiye'nin göç tarihi 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'ye göçler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji nedir?* (N. Çelebi, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Göç İdaresi, (2015). *Yabancı ve uluslararası koruma kanunu*. Ankara: İç İşleri Bakanlığı.
- Gömlüksiz, M. N., Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 96-131.
- Halstead, J., M., & Taylor, M., J. (Eds). (1996). *Values in education and education in values*. Washington, D.C: The Falmer Press, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED393218.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Halstead, J. M. & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*. 30(2). 169-202.
- Huitt, W. (2004). Values educational psychology interactive. Valdosta, Ga: Valdosta State University, <http://www.edpsycinteractive.org/topics/affsys/values> sayfasından erişilmiştir.
- İçli, G. (2009). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: a research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33(7), 14-26.

- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 138–145.
- Karababa, A. (2014). Değerler ve değerler psikolojisi. B. Dilmaç ve H. H. Bircan (Eds), *Değer olgusu* (s. 1-18). Ankara: Pegem Akademi.
- Karabağ, S. ve Şahin, S., (2011). Türkiye beşeri ve ekonomik coğrafyası, S. Karabağ ve S. Şahin (Eds), *Türkiye beşeri coğrafyası*. (s. 2-156). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karpat, K. (2015). Türkiye'nin göç tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye göçler, M. M. Erdoğan ve A. Kaya (Eds), *Önsöz*(s.XXI-XL).İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, İ., & Eren, H. (2013). *Türkiye'deki suriyelilerin hukuki durumu*. SETA VAKFI
- Kılcan, B. (2014). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kirschenbaum, H. (2000). From values clarification to character education. A personal journey. *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 39(1),
<https://eric.ed.gov/?q=From+values+clarification+to+character+education&id=EJ617563> sayfasından erişilmiştir.
- Koser, K. (2007). *İnternational Migratinon A Very Short Introduction*. OXFORD.
<http://site.ebrary.com/lib/gazi/docDetail.action?docID=10362025> sayfasından erişilmiştir.
- Kuşdil, M, E. & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve shwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- MEB (2009). *Sosyal bilgiler dersi, 4-5-6-7 sınıflar programı*. T.C Milli Eğitim Bakanlığı,
- Merriam, B, S. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Ankara: Nobel
- Oral, T. (2014). Değerler ve değerler psikolojisi. B. Dilmaç ve H. H. Bircan (Eds), *Psikolojik perspektiften değer kavramı* (s. 21-30). Ankara: Pegem Akademi.

- Otluoğlu, R. (2004). *Sosyal bilgiler izlencesine (programına) bir bakış. toplumsallaşma, kimlik ve kişilik*. I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Kitabı, 290-330. Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi ve Ankara: MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Öztürk, C. (Ed.). (2012). *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M, Bütün & S. B, Demir, Çev.). Ankara: Pegem.
- Rokeach, M. (1974). Values education. J. Meyer (Ed). *Towards a philosophy of value education*. (s. 117 - 126). <https://ebookcentral.proquest.com/lib/gazi-ebooks/detail.action?docID=3050231> sayfasından erişilmiştir.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. NewYork : Free Press.
- Sönmez, V. (1994). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Pegem.
- Superka, D. (1974). Approaches to values education. *social science education consortium*, 20, <https://eric.ed.gov/?q=superka&id=ED103329> sayfasından erişilmiştir.
- Switala, E. (2013). Values education area lityormyth in polishschools. *Discourseand communication for sustainable education*,4, <https://eric.ed.gov/?q=values+education&id=EJ1121160> sayfasından erişilmiştir.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2014). Farklı yönleriyle değerler eğitimi. R. Turan ve K. Ulusoy (Eds.), *Bir kavram olarak değer ve değerler eğitimi* (s. 2-15). Ankara: Pegem Akademi.
- UNHCR. (2017). *3RP Regional, refugee, resilience plan in responce to thesyrriacrises, 2016-2017 annual plan*. data.unhcr.org/pdf sayfasından erişilmiştir.
- Tahiroğlu, M. (2014). Farklı yönleriyle değerler eğitimi. R.Turan ve K. Ulusoy (Eds.), *Sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi etkinlik örnekleri: ilkokul 4. Sınıf* (s. 340-366). Anakara: Pegem Akademi.

- Tay, B. ve Ünlü, İ. (2014). Farklı yönleriyle değerler eğitimi. R.Turan ve K. Ulusoy (Eds.), *İlkokul yurt bilgisi, toplum ve ülke incelemeleri ve sosyal bilgiler dersleri öğretim programlarında değer ve değer eğitimi* (s. 288-321). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yığittir, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4 ve 5. Sınıf değerlerinin kazanılma düzeyi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yazıcı, K. (2006). Değer eğitime genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499 - 532.
- Wilson, J. (1974). Values education. J. Meyer (Ed). *How to study value education*. (s. 165-167).<https://ebookcentral.proquest.com/lib/gaziebooks/detail.action?docID=30501> sayfasından erişilmiştir.

EKLER

EK 1. Araştırmanın Uygulanması İçin İzin Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 20/04/2017-E.16171

Tez 27/04/2017

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 80287700-302.08.01-
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı (Filiz
Arzu YALIN)

T.C.
ADIYAMAN VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğüne

Enstitümüz Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Filiz Arzu YALIN**, Doç. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA'nın danışmanlığında *"Ortaokul Öğrencilerinin Suriyelilere Yönelik Görüşleri ve Sosyal Bilgiler Programındaki Bazı Değerleri Kazanma Düzeyleri"* adlı tez çalışması için Adıyaman ili merkez Karacaoğlan Ortaokulu'nda uygulama yapmak istemektedir.

Söz konusu öğrenciye müsaade edilmesi hususunda gereğini bilgilerinize saygılarımla arz/rica ederim.

MİLLİ EĞİTİM MÜD.
VALİ A.
15 Mayıs 2017

e-imzalıdır
Doç. Dr. Yasin ÜNSAL
Enstitü Müdür Yardımcısı

- Ek:
- 1- Dilekçe
 - 2- Tez Önerisi
 - 3- Görüş Formu
 - 4- Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

**BU BELGE
TARANMIŞTIR**

Evrak Doğrulamak İçin: <https://belgedogrulama.gazi.edu.tr>
Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Tarihi Bina (Rektörlük girişinin arkası) 06500 Teknik
Okullar / Ankara
Tel:0 (312) 202 37 59-66-69-70... Faks:0 (312) 202 37 79
e-Posta :egtbil@gazi.edu.tr İnternet Adresi :<http://www.egtbil.gazi.edu.tr/>

Pin: 21791
Bilgi için :Sündüz Çelik
Bilgisayar İşletmeni
Telefon No:03122023769

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır. (PIN:21791)

EK 2. MEB İzin Yazısı ve Etik Kurul Onayı

T.C.
ADİYAMAN VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 48278708/150.01/7513615
Konu : Bilimsel Araştırma İzni

24/05/2017

VALİLİK MAKAMINA
ADİYAMAN

- İlgi: a) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 20/04/2017 tarih ve 80287700-302.08.01-16171 sayılı yazısı.
b) 22/05/2017 tarihli Araştırma Değerlendirme Komisyon Kararı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Filiz Arzu YALIN'ın Doç. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA'nın danışmanlığında "Ortaokul Öğrencilerinin Suriyelilere Yönelik Görüşleri ve Sosyal Bilgiler Programındaki Bazı Değerleri Kazanma Düzeyleri" adlı tezi kapsamında İlimiz Merkezinde bulunan Karacaoğlan Ortaokulu öğrencilerine yönelik gönüllülük esasına göre uygulama yapması müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Mete KIZILKAYA
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
24/05/2017

Murat SÜZEN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Atatürk Blv. İl Milli Eğt. Müd. Merkez/ADİYAMAN
Elektronik Ağ: www.adiyaman.meb.gov.tr
e-posta: adiyamantemelegitim@gmail.com

Ayrıntılı bilgi için: S.BOYAR VHKİ.
Tel : (0 416) 216 11 81
Faks: (0 416) 216 45 70

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 62aa-a751-30ce-b868-bb40 kodu ile teyit edilebilir.

EK 3. Değer Kazanım Düzey Belirleme Formu

“Ortaokul Öğrencilerinin Suriyelilere Yönelik Görüşleri ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Bazı Değerleri Kazanma Düzeyi” başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasına yönelik bilgi toplamayı amaçlamaktadır.

	Evet	Kararsızım	Hayır
Suriyeli akranıma değer veririm. Kendim için istediğimi Suriyeli akranım için de isterim.			
Oyun/ders grup çalışmalarında Suriyeli akranımın çalışmalara katılmasından rahatsız olurum.			
Suriyeli akranımın farklılıklarına (din, dil, ırk, kıyafet, kültür) saygı duyarım.			
Suriyeli akranım üzgün/mutsuz gördüğümde onunla ilgilenirim.			
Suriyeli akranımın Türkçeyi doğru ve düzgün kullanmasında ona yardım ederim.			
Suriyeli bir akranımın da bazı temel hak ve özgürlüklere sahip olduğunu düşünürüm.			
Suriyeli bir akranımın herkes gibi sahip olduğu bilgi, beceri doğrultusunda hak ettiği değeri almasını isterim.			
Suriyelileri misafir kabul eder, onlara iyi davranır ve önem gösteririm.			
Suriyeli akranlarımda eksik ve hatalarına karşı anlayışlı davranırım.			

	Evet	Kararsızım	Hayır
Suriyeli akranımla oyun oynamayı severim.			
Görev paylaşımını Suriyeli bir akranımla yapmayı tercih etmem.			
Suriyeli bir akranımın yetersiz olduğu derslerde yardımcı olurum.			
Farklı etnik ve kültürel yapıda olmalarını topluma zenginlik kattığını düşünürüm.			
Suriyeli akranımın sorunlarıyla ilgilenmem.			
Sınıf içinde Suriyeli akranımla eşit ölçülerde değerlendirilmek beni rahatsız eder.			
Ülkemize sığınmış kimseler olduğu için onlara iyilikle yaklaşırım.			
Zor koşullar altında yaşayan Suriyeli akranlarım üzülürüm.			
Zor koşullar altında yaşayan Suriyeli akranlarım için iyi bir şeyler yapmak isterim.			
Suriyeli bir akranımın oyun/çalışma grubunda yaptığı hataya tahammül edemem.			

	Evet	Kararsızım	Hayır
Suriyeli akranlarıma maddi/manevi yardımda bulunmak beni mutlu ediyor.			
Suriyelilerin mahallemde bulunmalarından rahatsız oluyorum.			
Suriyelilerin daha iyi şartlarda yaşamaları için seferber olmalıyız.			
Kendi arkadaşlarıma nasıl davranıyorsam Suriyeli akranlarıma da öyle davranırım.			
Suriyeli akranlarımin zor anlarında yanlarında olurum.			
Suriyeli akranlarımin toplumdan, mevcut durumlarından dolayı dışlanmamaları gerektiğini düşünürüm.			
Oyun/çalışma gruplarında Suriyeli akranlarımin da söz hakları olmalıdır.			
Ülkemize gelen Suriyelileri evimize gelen misafirler olarak görürüm.			
Suriyeli akranım savaş mağduru olduğu için ona karşı hassas davranım.			

Ek 4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

“Ortaokul Öğrencilerinin Suriyelilere Yönelik Görüşleri ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Bazı Değerleri Kazanma Düzeyi” başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasına yönelik bilgi toplamayı amaçlamaktadır. Sorulara verdiğiniz yanıtlar kimlik bilgilerinizle eşleştirilmeyecek ve çalışma boyunca ve çalışmadan ortaya çıkacak ürünlerde gizli tutulacaktır.

Demografik Bilgiler

Cinsiyet

Yaş

Mezun Olacağınız Okul

İkamet Ettiğiniz Mahalle

Suriyelilere Yönelik Genel Görüşler

Suriyelilerin ülkemize göç etmeleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Türkiye’de bulunmalarının olumlu/olumsuz yanları nelerdir?

Suriyeliler ile aynı mahalle/okulu paylaşmak hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Suriyeliler Bağlamında Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerlerin Kazanım Düzeyine Yönelik Sorular

Saygı Değerine Yönelik Sorular

Suriyeli bir bireyin sizden farklı bir dil konuşması, farklı bir kültür ve ırktan olması hakkında ne düşünüyorsunuz? (farklılıklara saygı)

Bu farkların olması, Suriyeli için temel insani hak ve özgürlüklere ulaşmasında bir engel olduğunu düşünüyor musunuz? Açıklayınız. (hak ve özgürlüklere saygı)

Okulda/mahallede Suriyeli bir akranınızın çalışma/oyun grubuna katılması hakkında ne düşünüyorsunuz? (saygı)

Adil olmak Değerine Yönelik Soru

Suriyeli akranınızla birlikte eşit olarak emek verdiğiniz grup çalışmasında aynı ölçüde değerlendirilmeniz konusunda ne düşünürsünüz?

Misafirperverlik Değerine Yönelik Soru

Suriyelilerin Türkiye’de geçici oldukları ve misafir oldukları söyleniyor, buna göre, onlara nasıl davranmak gerektiğini düşünüyorsunuz?

Hoşgörü Değerine Yönelik Soru

Suriyelilerin dillerini anlamamız, farklı kültürel davranış ve alışkanlıklarının olması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Duyarlılık Değerine Yönelik Soru

Suriyeli bir bireyi mutsuz/üzgün gördüğünüzde ne yaparsınız?

Yardım severlik Değerine Yönelik Soru

Suriyeli bir akranının ödev/ders notu gibi ihtiyaç duyduğu bir konuda yardım etme konusunda ne düşünürsünüz?

Ek 5. Öğrenci Görüşlerine Örnekler

“Suriyeli bir bireyin sizden farklı bir dil konuşması, farklı bir kültür ve ırktan olması hakkında ne düşünüyorsun?”

“Herkesin sonuçta farklı bir dili, kültürü, dini var. Bunlar işte herkesin farklılıklar oluyor. Bunlara saygı duymamız gerekiyor. Sonuçta bunlar bizim farklılıklarımız.” (Zeynep).
“Kötü bir şey olmuyor, rahatsız olmuyorum, farklı bir kültür tanımış oluyorum. “Biz de Müslümanız, insanız. (Erdem). “Peygamber efendimizin de dediği gibi Arap’ın Arap olmayana Arap olmayanın Arap’a üstünlüğü yoktur. Saygı duymalıyız bence.” (Hakan).
“Onlar konuşuyorlar ama ben onların dediklerini anlamıyorum. Aklımdan kötü bir şey geçmez, farklı bir dil kullanmalarından rahatsız olmuyorum” (Burcu).

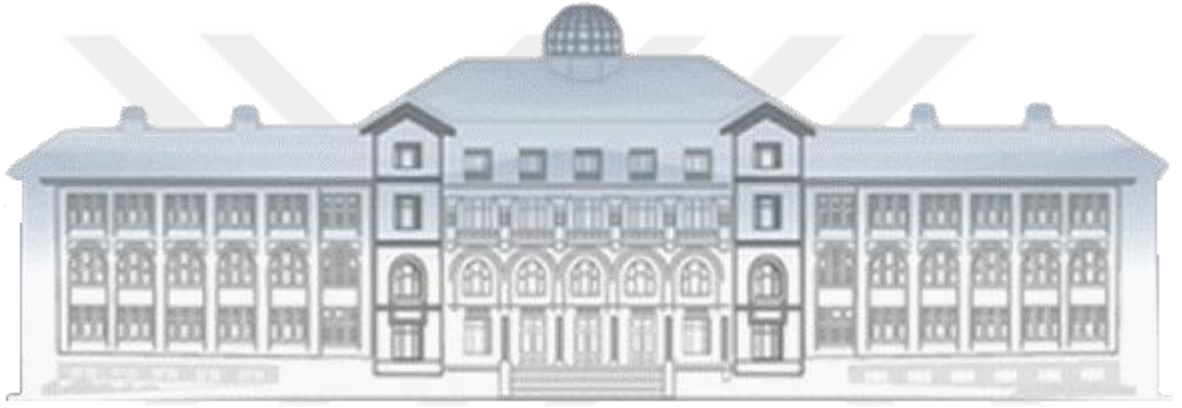
“Suriyelilerin Türkiye’de geçici oldukları ve misafir oldukları söyleniyor, buna göre, onlara nasıl davranmak gerektiğini düşünüyorsunuz?”

“Türk halkı misafirperver bir toplumuz. İster içerden bir yerden bir yere gelenler olsun ister dışarıdan, misafirperverlik yönümüzü gösteriyoruz. Misafirperverlik yönümüz göstererek onlara iyi anlar yaşatarak, ülkelerine geri gönderebiliriz” (Sibel).

Suriyelilerle Aynı Mahalle Aynı Sokak, Aynı Binayı Paylaşmak Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?

“Herkes yattığı zaman onlar yatmıyorlar çocukları, kendileri, hepsi dışarıda ağlıyorlar bağırıyorlar. Bizim binaya gelip ayakkabıları çalıyorlar. Bu yüzden millet rahatsız. Bir keresinde kendi evlerini yakmışlardı, kibrit ile çocuklar yapmıştı” (Erdem).“Çöplerini çöp kutusuna atmıyorlar çevreyi, doğayı kirletiyorlar.” (Figen).

“Bizim açımızdan olumlu olumsuz yönleri de var. Ama olumsuzları yok sayıp da aynı ortamı paylaşabiliriz. Yani sonuçta aralarında iyiler de oluyor, iyi davranıp, hakkıyla para kazananlar da var. Bizim mahallede de var. Şu ana kadar hiçbir sıkıntı yaşamadık biz onlara nasıl karşılık davranıyorsak onlar da öyle davranıyor. İyi yaklaşanlara iyi yaklaşıyorlar, kötü yaklaşanlara onlarda kötü davranıyor.” (Sibel).

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..